

EDIȚIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

حلية طالب العلم

Ḥilyat Ṭālib al-‘Ilm

CONDUITA CELUI CARE ÎNVAȚĂ

Bakr ibn ‘Abd Allāh
Abū Zayd

INSTITUTUL TAWHID
tawhid.ro

Bakr ibn ʿAbd Allāh Abū Zayd

Conduita celui care caută cunoașterea

حلية طالب العلم

Ḥilyat Ṭālib al-ʿIlm

Traducere: Institutul Tawhid

Institutul Tawhid

România · 2026

Titlul original: حلية طالب العلم

Ediție în limba română

Institutul Tawhid · <https://www.tawhid.ro>

Cuprins

Introducere	iv
1 Purtarea celui care caută cunoașterea față de sine	1
Cunoașterea este adorare	1
Rămâi pe calea înaintașilor evlavioși	3
Păstrează neîncetat teama de Allah Preaînaltul	4
Veghea neîncetată înaintea lui Allah	5
Smerenia și părăsirea îngâmfwării și a trufiei	5
Ferește-te de boala tiranilor	6
Mulțumirea cu puțin și desprinderea de cele lumești	7
Împodobirea cu strălucirea cunoașterii	8
Împodobește-te cu demnitate	9
Păstrează însușirile tăriei de caracter	9
Părăsirea răsfățului	9
Îndepărtarea de adunările deșarte	11
Îndepărtarea de zarvă și tulburări	11
Împodobirea cu blândețe	12
Chibzuința	12
Statornicia și verificarea atentă	12
2 Cum se caută și se primește cunoașterea	13
Cum se caută cunoașterea și etapele studiului	13
Primirea cunoașterii de la profesori	18
3 Purtarea elevului față de profesorul său	22
Respectul cuvenit profesorului	22
Limitele cinstirii profesorului	23
Râvna profesorului la lecție	24
Notarea spuselor profesorului în timpul lecției și al discuției ...	25
Primirea cunoașterii de la un inovator	25
4 Purtarea față de colegi	32
Ferește-te de tovarășul rău	32
5 Purtarea elevului în viața de studiu	34
Aspirația înaltă în cunoaștere	34
Setea nepotolită de cunoaștere	35
Călătoria pentru cunoaștere	35

Păstrarea cunoașterii prin scris	36
Păstrarea prin punere în practică	37
Repetarea celor memorate	38
Aprofundarea prin legarea cazurilor particulare de principii . . .	39
A căuta adăpost la Allah Preaînaltul în studiu și învățare	42
Onestitatea în cunoaștere	43
Adevărul în vorbire	43
Scutul celui care caută cunoașterea	45
Păstrarea capitalului tău: orele vieții.	45
Odihnirea sufletului	46
Lectura pentru corectare și precizie	47
Parcurgerea integrală a lucrărilor ample	48
Felul potrivit de a întreba	48
Dezbateră fără ceartă	49
Discutarea și repetarea cunoașterii	49
Cel care caută cunoașterea trăiește între Carte, Sunna și științele lor	50
Dobândirea tuturor instrumentelor unei discipline	50
6 Împodobirea cu practica	51
Semne ale cunoașterii folositoare	51
Zakatul cunoașterii	51
Demnitatea învățaților	52
Păstrarea demnității cunoașterii	53
Tact, fără compromis în religie	54
Dragostea pentru cărți	55
Temelia bibliotecii tale	55
Felul de a lucra cu o carte	56
Scrișul lipsit de ambiguitate	56
7 Lucruri de care trebuie să te păzești	58
Visarea cu ochii deschiși	58
A te pune în frunte înainte de a fi pregătit	58
Fălirea prin cunoaștere	58
Simpla înnegrire a hârtiei	58
Atitudinea față de greșeala unui înaintaș	59
Înlăturarea îndoielilor	59
Ferește-te de greșelile de limbă	60
Ideea scoasă înainte de vreme	61

Noile isrāʿiliyyāt	61
Ferește-te de disputa bizantină	61
Fără sectarism și fără partizanat pe care să se întemeieze loialitatea și dezicerea	62
Oamenii Islamului nu au alt semn decât Islamul și pacea	62
Lucruri care desfac această podoabă	66
Indexul citatelor coranice	67
Indexul hadithurilor și al relatărilor	68
Glosar	69
Bibliografie	70
Indice	71

Introducere

Laudă lui Allah! Iar după aceasta:

Consemnez reperele acestei binecuvântate podoabe în anul 1408 H. Musulmanii trăiesc, laudă lui Allah, o trezire a cunoașterii care luminează chipurile și înaintează neîncetat spre creștere și maturizare în inimile tinerilor comunității, sprijinul și sângele care îi înnoiesc viața. Vedem cete de tineri venind una după alta, cufundându-se în cunoaștere, purtându-i povara, înălțându-se prin ea și sorbind din ea. Râvna lor, cuprinderea mai multor discipline, lectura uimitoare și pătrunderea în adâncurile chestiunilor îi bucură pe musulmani, ca o izbândă. Slăvit fie Cel care dă viață inimilor și le face să moară!

Acest sâmbure binecuvântat are însă nevoie de udare și îngrijire în toate direcțiile sale, prin răspândirea mijloacelor de ocrotire care îl feresc de poticnire și fanatism pe căile studiului și ale practicii: de valurile de gândire, credință, purtare, sectarism și partizanat...

Le-am pus deja la îndemână o epistolă despre pretenția de a fi învățat, care îi dezvăluie pe cei strecurați printre ei, de teamă ca aceștia să nu-i ducă la pieire, să le irosească strădania și să le destrame drumul studiului, smulgându-i de pe el fără să-și dea seama.

Astăzi, fratele tău îți întărește brațul și te ia de mână. Ține, așadar, la îndemână o epistolă care descrie limpede podoaba ta. Iată-mă așezând vârful penei pe hârtie; citește ceea ce îți scriu! Allah să te bucure!¹

Dovezile Legii se adună asupra faptului că împodobirea cu buna-cuviință, virtuțile alese, călăuzirea frumoasă și ținuta dreaptă este semnul oamenilor Islamului. Cunoașterea — cea mai scumpă nestemată din coroana Legii curate — nu este dobândită decât de cel care se împodobește cu purtările ei și se dezbracă de

1 Am explicat în Mu'jam al-manāhī al-lafziyyah că expresia „Allah să te bucure” nu trebuie interzisă.

viciile care o vatămă. De aceea, învățații le-au cercetat, le-au adus în atenție și le-au consacrat cărți, fie pentru toate științele, fie în mod particular: purtarea celor care poartă Coranul, a specialistului în hadith, a muftiului, a judecătorului, a celui însărcinat cu supravegherea binelui public și așa mai departe...

Aici este vorba despre purtările generale ale celui care urmează calea învățării religiei.

Învățații de odinioară îi învățau pe elevi buna-cuviință a studiului în cercurile de cunoaștere. Am prins ecoul ultimelor verigi ale acestui șir în unele cercuri din nobila Moschee a Profetului: unii profesori le predau elevilor cartea lui al-Zarnūjī, decedat în anul 593 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —, numită Ta‘līm al-muta‘allim ʿarīq al-ta‘allum [Îndrumarea elevului pe calea învățării].²

Poate că oamenii cunoașterii vor continua această legătură trainică, ce călăuzește spre calea cea mai dreaptă, introducând predarea acestei discipline la începutul lecțiilor din moschei și între materiile învățământului organizat. Nădăjduiesc ca aceste însemnări să deschidă o cale de bine și să îndemne la reînvierea disciplinei care îl șlefuește pe elev și îl așază pe drumul drept al studiului și al purtării cunoașterii: purtarea față de sine, față de profesor, de lecție, de coleg, de carte și față de rodul cunoașterii sale, de-a lungul etapelor vieții.

Iată, așadar, o podoabă care cuprinde mai multe purtări alese, căroră li se opun mai multe vicii. Când una dintre aceste purtări lipsește, cel neglijent a săvârșit unul dintre viciile potrivnice ei, mai puțin ori mai mult. După cum aceste purtări urcă de la cele recomandate prin Sunna la cele obligatorii, contrariile lor coboară de la cele dezaprobatate la cele interzise.

Unele îi privesc pe toți oamenii responsabili religios, iar altele îl privesc în mod deosebit pe cel care caută cunoașterea. Unele sunt cunoscute neîndoielnic din Lege, iar altele sunt recunoscute prin firea omenească și susținute de îndemnurile generale ale Legii către buna-cuviință și virtuțile alese. Nu am urmărit să le epuizez,

2 A fost tipărită de mai multe ori. Deși este folositoare, conține lucruri care cer atragerea atenției; să se știe aceasta. Allah știe cel mai bine.

ci le prezint prin exemple, arătând ceea ce este important. Dacă aceste puține însemnări întâlnesc un suflet potrivit lor, el le va înmulți și va dezvolta ceea ce este spus pe scurt. Cel care le urmează trage folos și le este de folos altora. La rândul lor, ele sunt luate din purtarea celor a căror cunoaștere a fost binecuvântată de Allah și care au devenit imami urmați drept călăuze. Allah să ne adune cu ei în Paradisul Său! Āmīn.³

-
- 3 Dintre aceste cărți: al-Jāmi‘ și al-Faqīh wa-l-mutafaqqih de al-Khaṭīb al-Baghdādī, Allah Preaînaltul să aibă milă de el; Ta‘līm al-muta‘allim ṭarīq al-ta‘līm de al-Zarnūjī; Ādāb al-ṭalab de al-Shawkānī; Akhlāq al-‘ulamā’ de al-Ājurri; Ādāb al-muta‘allimīn de Saḥnūn; al-Risālah al-mufaṣṣalah li-aḥkām al-muta‘allimīn de al-Qābisi; Tadhkirat al-sāmi‘ wa-l-mutakallim de Ibn Jamā‘ah; al-Ḥaṭṭh al-‘alā ṭalab al-‘ilm de al-‘Askarī; Faḍl ‘ilm al-salaf ‘alā al-khalaf de Ibn Rajab; Jāmi‘ bayān al-‘ilm de Ibn ‘Abd al-Barr; al-‘Ilm faḍluhu wa-ṭalabuhu de al-Amin al-Ḥājī; Faḍl al-‘ilm de Muḥammad Arslān; Miftāḥ dār al-sa‘ādah de Ibn al-Qayyim; Sharḥ al-Iḥyā’ de al-Zabidī; Jawāhir al-‘iqdayn de al-Samhūdī; Ādāb al-‘ulamā’ wa-l-muta‘allimīn de al-Ḥusayn ibn Manṣūr, o selecție din lucrarea precedentă; Qānūn al-ta‘wīl de Ibn al-‘Arabī; al-‘Uzlah de al-Khaṭṭābī; Min akhlāq al-‘ulamā’ de Muḥammad Sulaymān; Manāhij al-‘ulamā’ de Fārūq al-Sāmarrā’ī; al-Ta‘līm wa-l-irshād de Badr al-Dīn al-Ḥalabī; primul volum din al-Dhakhīrah de al-Qarāfī și primul din al-Majmū‘ de al-Nawawī; Tashḥīdh al-himam ilā al-‘ilm de Muḥammad ibn Ibrāhīm al-Shaybānī; Rasā’il al-iṣlāḥ de Muḥammad al-Khiḍr Ḥusayn și Āthār Muḥammad al-Bashīr al-Ibrāhīmī. Și multe altele. Allah să le dăruiască tuturor răsplată din belșug! Āmīn.

1 Purtarea celui care caută cunoașterea față de sine

Cunoașterea este adorare

Temelia temeliilor acestei Podoabe, și chiar a oricărui lucru urmărit, este să știi că dobândirea cunoașterii este adorare. Unii învățați au spus: „Cunoașterea este rugăciunea tainică și adorarea inimii.”⁴

Prin urmare, condiția adorării este sinceritatea intenției pentru Allah, Slăvit și Preaînalt, potrivit cuvintelor Sale:

﴿وَمَا أَمْرُو إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ﴾

*Nu li s-a poruncit decât să-L adore pe Allah, închinându-I numai
Lui religia, drepti în credință...*

Coran 98:5 · fragment

În vestitul hadith transmis pe o cale unică de la căpetenia credincioșilor ‘Umar ibn al-Khaṭṭāb, Allah să fie mulțumit de el, Profetul ﷺ a spus:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

Faptele sunt numai după intenții...

Când cunoașterea pierde sinceritatea intenției, ea trece de la cele mai înalte acte de ascultare la cele mai josnice încălcări. Nimic nu o nimicește ca ostentația: ostentația de asociere ori cea care vatămă sinceritatea,⁵ și căutarea faimei prin vorbe, când omul spune ca să fie auzit: „Am învățat, am memorat...”

4 Fatāwā Ibn Taymiyyah (10/11, 12, 14, 15, 49–54; 11/314; 20/77–78).

5 Al-Dhakhīrah de al-Qarāfi (1/45).

Străduiește-te, așadar, să te eliberezi de tot ceea ce îți întinează intenția de a studia sincer: dragostea de a ieși în evidență, de a-i întrece pe colegi și de a face din cunoaștere o scară spre scopuri și câștiguri trecătoare — prestigiu, bani, cinstire, faimă, laude ori atragerea privirilor oamenilor. Când acestea sau cele asemenea lor se amestecă în intenție, o strică și înlătură binecuvântarea cunoașterii. De aceea trebuie să-ți păzești intenția de amestecul dorinței pentru altcineva decât Allah Preaînaltul și să ocrotești chiar hotarul care o înconjoară.

Învățații au despre aceasta cuvinte și întâmplări din care am arătat o parte în primul capitol al cărții al-Ta‘alum. Se adaugă interdicția lor asupra „*chestiunilor trâmbițate*”, adică a chestiunilor prin care se urmărește celebritatea.

S-a spus: „Pentru poticnirea învățatului se bate toba.”⁶ De la Sufyān, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, s-a relatat că a spus:

*„Mi se dăruise înțelegerea Coranului; când am primit punga cu bani, mi-a fost luată.”*⁷

Ține-te, Allah Preaînaltul să aibă milă de tine, de legătura trainică ce te ocrotește de aceste impurități: pe lângă strădania de a fi sincer, teme-te mult de lucrurile care nimicesc sinceritatea și simte-ți adânc nevoia de El, căutând adăpost la El, Slăvitul.

De la Sufyān ibn Sa‘īd al-Thawrī, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, se transmite: „*N-am luptat cu nimic mai greu decât cu intenția mea.*”

‘Umar ibn Dharr i-a spus tatălui său: „Tată, de ce, când îi povățuiești pe oameni, sunt cuprinși de plâns, iar când îi povățuiesc alții nu plâng?” El a răspuns: „Fiule, bocitoarea care și-a pierdut copilul nu este ca bocitoarea plătită.”⁸

6 Al-Şawārim wa-l-asinnah de Abū Madyan al-Shinqīṭī al-Salafī, Allah Preaînaltul să aibă milă de el. Vezi și Sharḥ al-Iḥyā’, preluat în Kunūz al-ajdād, p. 263.

7 Tadhkirat al-sāmi‘ wa-l-mutakallim, p. 19.

8 Al-‘Iqd al-farīd de Ibn ‘Abd Rabbih.

Allah să te călăuzească spre ceea ce este drept pentru tine!
 آمین.

Însușirea care adună binele acestei lumi și al celei de apoi este dragostea pentru Allah Preaînaltul și pentru Trimisul Său ﷺ, împlinită prin urmarea deplină și pășirea pe urmele celui ferit de greșală.

Allah Preaînaltul spune:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾

Spune: Dacă Îl iubiți pe Allah, urmați-mă, iar Allah vă va iubi și vă va ierta păcatele.

Coran 3:31 · fragment

Acestea sunt, așadar, temeliile acestei Podoabe; ele sunt pentru ea precum coroana pentru veșmânt.

O, voi, cei care studiați! V-ați așezat la lecții și v-ați legat de cel mai prețios bun: căutarea cunoașterii. Vă îndemn pe voi și pe mine însumi la evlavie față de Allah Preaînaltul, în ascuns și la vedere. Ea este pregătirea, locul în care se așază virtuțile și coboară însușirile laudate, izvorul puterii, treapta înălțării și legătura trainică a inimilor în fața încercărilor. Nu o neglijați!

Rămâi pe calea înaintașilor evlavioși

Fii salafi pe calea dreaptă, calea înaintașilor evlavioși dintre companioni — Allah să fie mulțumit de ei — și a celor care le-au urmat pașii în toate domeniile religiei: tawhîd, adorare și cele asemenea lor. Distinge-te prin ținerea de urmele Trimisului lui Allah ﷺ, prin punerea Sunnei în practică asupra ta și prin părăsirea disputelor, certurilor, adâncirii în teologia speculativă și a ceea ce aduce păcate și îndepărtează de Lege.

Al-Dhahabî, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, a spus:⁹

9 Al-Siyar.

„S-a transmis autentic de la al-Dāraqūṭnī că a spus: «Nimic nu îmi este mai urât decât teologia speculativă.» Spun: omul acesta nu a intrat niciodată în teologie speculativă sau în dispute și nu s-a adâncit în ele, ci era salafî.”

Aceștia sunt Ahl al-Sunnah wa-l-Jamā‘ah, cei care urmează urmele Trimisului lui Allah ﷺ. Sunt, după cum a spus șeicul Islamului Ibn Taymiyyah, Allah Preaînaltul să aibă milă de el:¹⁰

„Oamenii Sunnei sunt partea aleasă a musulmanilor și cei mai folositori oameni pentru oameni.”

Ține-te, așadar, de cale:

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا السَّبِيلَ فَتَفْرَقَ بَكُمُ عَنْ سَبِيلِهِ﴾

Nu urmați alte căi, căci vă vor îndepărta de calea Lui.

Coran 6:153 · fragment

Păstrează neîncetat teama de Allah Preaînaltul

Împodobește-ți cele văzute și cele ascunse cu teama de Allah Preaînaltul. Păstrează riturile Islamului, arată și răspândește Sunna, practicând-o și chemând la ea. Îndrumă spre Allah prin cunoașterea, ținuta și faptele tale, împodobindu-te cu tărie de caracter, ușurință în purtare și o ținută dreaptă. Temelia tuturor acestora este teama de Allah Preaînaltul. De aceea, imamul Aḥmad, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, a spus:

„Temelia cunoașterii este teama de Allah Preaînaltul.”

Păstrează această teamă în ascuns și la vedere. Cele mai bune făpturi sunt cele care se tem de Allah Preaînaltul, iar de El nu se tem decât cei care au cunoaștere; așadar, cea mai bună făptură este învățatul. Nu uita că învățatul nu este socotit cu adevărat învățat decât dacă practică, iar el nu își pune cunoașterea în faptă decât dacă îl însoțește teama de Allah.

Al-Khaṭīb al-Baghḏādī, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, a relatat printr-un lanț cu particularitatea transiterii de la nouă

¹⁰ Minhāj al-sunnah (5/158), ediția Universității Imamului.

tați. El a spus:¹¹ Abū al-Faraj ‘Abd al-Wahhāb ibn ‘Abd al-‘Azīz
ibn al-Ḥārith ibn Asad ibn al-Layth ibn Sulaymān ibn al-Aswad
ibn Sufyān ibn Zayd ibn Akīnah ibn ‘Abd Allāh al-Tamīmī ne-a
relatat din memorie, spunând: „L-am auzit pe tatăl meu spunând:
L-am auzit pe tatăl meu spunând: L-am auzit pe tatăl meu
spunând: L-am auzit pe tatăl meu spunând: L-am auzit pe tatăl
meu spunând: L-am auzit pe tatăl meu spunând: L-am auzit pe
tatăl meu spunând: L-am auzit pe ‘Ali ibn Abī Tālib spunând:

«Cunoașterea cheamă fapta; dacă aceasta îi răspunde, rămâne, iar dacă nu, pleacă.»

O formulare asemănătoare este relatată și de la Sufyān al-Thawrī. Allah Preaînaltul să aibă milă de el.

Veghea neîncetată înaintea lui Allah

Împodobește-te cu conștiința neîncetată a faptului că Allah Preaînaltul te vede, în ascuns și la vedere, înaintând spre Stăpânul tău între teamă și nădejde. Ele sunt pentru musulman asemenea celor două aripi pentru pasăre.

Întoarce-te spre Allah cu întreaga ta ființă. Să-ți fie inima plină de dragostea Lui și limba de pomenirea Lui; primește cu bucurie, veselie și încântare normele și înțelepciunea Sa, Slăvitul.

Smerenia și părăsirea îngâmfariei și a trufiei

Împodobește-te cu purtările sufletului: curăție, blândețe, răbdare, smerenie înaintea adevărului, liniște, demnitate, cumpătare și modestie. Rabdă umilința învățării pentru onoarea cunoașterii și fii supus adevărului.

Ferește-te de ceea ce nimicește aceste purtări. Pe lângă păcat, asemenea lucruri mărturisesc împotriva ta o lipsă a minții și lipsirea de cunoaștere și de punerea ei în faptă. Ferește-te de îngâmfare: ea este fățarnicie și trufie. Înaintașii se păzeau foarte mult de ea.

O dovadă a fineții acestei griji este relatarea lui al-Dhahabī în biografia lui ‘Amr ibn al-Aswad al-‘Ansī, decedat în timpul

11 Al-Jāmi‘ de al-Khaṭīb și Dhamm man lā ya‘mal bi-‘ilmihi (nr. 15) de Ibn ‘Asākir. Pentru lanțul său, vezi Lisān al-mizān (4, 26–27) de al-Ḥaḍif Ibn Hajar.

califatului lui ‘Abd al-Malik ibn Marwān — Allah Preaînaltul să aibă milă de el. Când ieșea din moschee, își prindea mâna stângă cu dreapta. Întrebat de ce, a răspuns: „*De teamă ca mâna mea să nu se fătărnicească.*”

Spun: o ținea de teamă să nu o legene semeț când mergea, fiindcă aceasta ține de îngâmfare.¹²

Acest gând i s-a ivit lui al-‘Ansī, Allah Preaînaltul să aibă milă de el.

Ferește-te de boala tiranilor

Aceasta este trufia. Trufia, lăcomia și invidia se află la începutul păcatelor prin care s-a săvârșit neascultarea față de Allah.¹³ Să te ridici deasupra profesorului tău este trufie. Să refuzi folosul de la cineva mai prejos decât tine este trufie. Să nu pui în practică ceea ce știi este mocirla trufiei și semnul lipsirii de bine.

Cunoașterea îi este potrivnică tânărului trufaș, precum șuvoiul îi este potrivnic locului înalt.

Ține-te, Allah să aibă milă de tine, lipit de pământ: privește-ți neajunsurile, smerește-ți sufletul și împotrivește-i-te când tinde spre trufie, aroganță, dorința de a se arăta ori admirația de sine și alte vicii care ucid cunoașterea, îi risipesc prestigiul și îi sting lumina. Cu cât îți sporesc cunoașterea ori rangul într-o funcție, cu atât ține-te mai mult de aceasta: vei dobândi o mare fericire și un loc pe care oamenii ți-l vor dori și pentru ei.

‘Abd Allāh, fiul imamului demn de încredere, transmitătorul citat în cărțile Sunnei, Bakr ibn ‘Abd Allāh al-Muzanī — Allah Preaînaltul să aibă milă de amândoi —, a spus:

„Am auzit un om relatând despre tatăl meu că, pe când stătea la ‘Arafah, s-a înduișat și a spus: «Dacă nu m-aș afla printre ei, aș spune că au fost iertați.»”

Al-Dhahabī a relatat aceasta,¹⁴ apoi a spus:

¹² Fihris al-fatāwā (36/193).

¹³ Al-Siyar (4/80).

¹⁴ Siyar a‘lām al-nubalā’ (4/534). Vezi și cuvintele prețioase ale lui șeicul Islamului Ibn Taymiyyah, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, în Majmū‘ al-fatāwā (14/160).

„Spun: așa trebuie robul să-și privească neajunsurile și să-și smerească sufletul.”

Mulțumirea cu puțin și desprinderea de cele lumești

Împodobește-te cu mulțumirea și desprinderea de cele lumești.

Adevărata renunțare¹⁵ este „renunțarea la cele interzise și îndepărtarea de hotarul lor, înfrânând poftele și privirea spre ceea ce se află în mâinile oamenilor”.

De la imamul al-Shāfi‘ī, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, se transmite: (vezi nota 15, p. 7)

„Dacă cineva ar lăsa prin testament un bun celor mai înțelepți oameni, el le-ar fi dat celor desprinși de cele lumești.”

Când lui Muḥammad ibn al-Ḥasan al-Shaybānī, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, i s-a spus: „Nu scrii o carte despre renunțarea la cele lumești?”, el a răspuns:

„Am scris deja o carte despre vânzări.” (vezi nota 15, p. 7)

Adică: „Cel desprins de cele lumești este cel care se păzește de lucrurile îndoielnice și dezaprobată în negoț, precum și în celelalte tranzacții și îndeletniciri.”

Fii, așadar, cumpătat în trai, fără ceva care să te înjosească, păstrându-te pe tine și pe cei pe care îi întreții și evitând locurile umilinței și ale disprețului.

Șeicul nostru Muḥammad al-Amīn al-Shinqīṭī, decedat la 17/12/1393 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —, lua puțin din această lume. L-am văzut că nu cunoștea valorile bancnotelor. Mi-a spus el însuși:

„Am venit din țara mea, Shinqīṭ, cu o comoară rară între oameni: mulțumirea cu ceea ce am. Dacă aș fi dorit funcții, aș fi cunoscut drumul spre ele, dar nu aleg lumea aceasta în locul celei de apoi și nu ofer cunoașterea pentru câștiguri lumești.”

Allah Preaînaltul să-i dăruiască milă din belșug! Āmīn.

15 Ta‘līm al-muta‘allim de al-Zarnūjī, p. 28.

Împodobirea cu strălucirea cunoașterii

Împodobește-te cu strălucirea cunoașterii: ținută frumoasă, îndrumare dreaptă, liniște statornică, demnitate, reverență, smerenie și ținerea de calea limpede, cultivându-ți cele văzute și ascunse și dezbrăcându-te de contrariile lor.

Ibn Sîrîn, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, a spus:

„Învățau purtarea dreaptă așa cum învățau cunoașterea.”

Rajā' ibn Ḥaywah, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, i-a spus unui om:

„Relatează-ne, dar nu ne relata de la unul care afișează o moleșeală prefăcută și nici de la unul care îi defăimează pe alții.”

Al-Khaṭīb le-a relatat pe amândouă în al-Jāmi' și a spus:¹⁶

„Cel care studiază hadithul trebuie să se ferească de joacă, de lucruri deșarte și de purtarea josnică în adunări: prostii, râs, hohote, prea multe anecdote și glume neîncetate și numeroase. Din glume sunt îngăduite cele puține, rare și plăcute, care nu ies din limitele bune-cuviințe și ale căii cunoașterii. Cât despre cele neîntrerupte, nerușinate, prostestii, care înveninează inimile și aduc răul, ele sunt condamnabile. Prea multe glume și prea mult râs micșorează prestigiul și înlătură demnitatea.”

S-a spus: *„Cel care face mult un lucru ajunge să fie cunoscut pentru el.”*

Evită, așadar, aceste căderi în adunările și discuțiile tale.

Unii neștiutori socotesc că lipsa de măsură în acestea este deschidere sufletească.

Al-Aḥnaf ibn Qays a spus:

„Feriți adunările noastre de vorbirea despre femei și mâncare. Îl detest pe bărbatul care își descrie fără încetare poftele sexuale și ale pântecelui.”¹⁷

¹⁶ Al-Jāmi' (1/156).

¹⁷ Siyar a'lām al-nubalā' (4/94).

În scrisoarea despre judecată a căpeteniei credincioșilor ʿUmar ibn al-Khaṭṭāb, Allah să fie mulțumit de el — cel inspirat spre adevăr —, se spune:

„Cel care se împodobește cu ceea ce nu are este făcut de rușine de Allah.”

Vezi explicația lui Ibn al-Qayyim, Allah Preaînaltul să aibă milă de el.¹⁸

Împodobește-te cu demnitate

Împodobește-te cu demnitate [murūʿah] și cu ceea ce duce la ea: virtuți alese, chip senin, răspândirea salutului de pace, răbdare cu oamenii, mândrie de sine fără trufie, onoare fără tiranie, noblețe fără fanatism și râvnă protectoare fără patimile ignoranței. Ocolește, așadar, ceea ce vatămă demnitatea în fire, vorbă ori faptă: îndeletniciri înjositoare și însușiri rele, precum admirația de sine, ostentația, semeția, îngâmfarea, disprețuirea celorlalți și frecventarea locurilor îndoielnice.¹⁹

Păstrează însușirile tăriei de caracter

Păstrează însușirile tăriei de caracter: curajul, fermitatea în apărarea adevărului, virtuțile alese și dărnicia pentru bine, până când aspirațiile celorlalți nu mai ajung la tine.

Ferește-te de contrariile lor: slăbiciunea inimii, puțină răbdare și lipsa virtuților. Ele micșorează cunoașterea, împiedică limba să spună adevărul și o trag într-o stare de învrăjbire ale cărei vânturi fierbinți lovesc fețele robilor drepecți ai lui Allah.

Părăsirea răsfățului

Nu te lăsa purtat de plăcerile și luxul traiului, căci

البذاة من الإيمان

simplicitatea înfățișării face parte din credință

¹⁸ Iʿlām al-muwaqqiʿîn (2/161–162).

¹⁹ Există lucrări dedicate acestei teme. Vezi Muʿjam al-mawḏūʿāt al-maṭrūqah, p. 392.

²⁰ Urmează îndemnul căpeteniei credincioșilor ‘Umar ibn al-Khaṭṭāb, Allah să fie mulțumit de el, din vestita sa scrisoare, în care se spune:

„Feriți-vă de răsfăț și de îmbrăcămintea nearabilor. Păstrați felul de viață al lui Ma‘add și obișnuiți-vă cu asprimea traiului...”²¹

Întoarce-te de la poleiala civilizației: ea înmoaie firea și nervii și te leagă cu firul închipuirilor. Cei sânguincioși își ating țintele, iar tu nu te-ai mișcat din loc, preocupat de eleganța hainelor. Unele dintre aceste înfățișări nu sunt nici interzise, nici dezaprobrate, dar nici nu reprezintă o ținută dreaptă. Podoaba văzută, precum îmbrăcămintea, indică apartenența persoanei, ba chiar o definește. Nu este îmbrăcămintea un mijloc de exprimare a sinelui?

Fii atent, așadar, la hainele tale, fiindcă ele le arată celorlalți alcătuirea, apartenența și gustul tău. De aceea s-a spus că podoaba văzută indică o înclinare launtrică. Oamenii te încadrează după haine, iar chiar felul în care le porți îi arată privitorului dacă purtătorul are:

- Demnitate și judecată.
- Aere de șeic și de călugăr.
- Sau aere juvenile și dragoste de a ieși în evidență.

Alege haine care te împodobesc și nu te înjoses, care nu le dau oamenilor prilej de vorbă ori de înțepături. Când îmbrăcămintea și felul în care o porți se potrivesc cu cinstea cunoașterii religioase pe care o porți, oamenii te vor respecta mai mult și vor trage folos din cunoașterea ta. Prin buna intenție, aceasta poate deveni chiar un act de apropiere de Allah, fiind un mijloc de călăuzire a oamenilor spre adevăr.

De la căpetenia credincioșilor ‘Umar ibn al-Khaṭṭāb, Allah să fie

²⁰ După cum s-a transmis autentic de la Profetul ﷺ, Vezi al-Silsilah al-ṣaḥīḥah (nr. 341) și Ta‘zīm qadr al-ṣalāh (nr. 484) de Ibn Naṣr al-Marwazī.

²¹ Musnad ‘Alī ibn al-Ja‘d (1/517), nr. 1030, preluat în al-Furūsiyyah de Ibn al-Qayyim, p. 9, și în Adab al-implā’ wa-l-istimlā’, p. 118. Temelia sa se află în cele două colecții autentice și în altele.

mulțumit de el, se transmite:²²

„Îmi place să-l văd pe cunoscătorul Coranului în haine albe.”

Adică să fie respectat în sufletele oamenilor, pentru ca adevărul pe care îl poartă să fie respectat în ele.

Oamenii sunt, după cum a spus șeicul Islamului Ibn Taymiyyah, Allah Preaînaltul să aibă milă de el, asemenea stolurilor de păsări qaṭā: au în fire să se imite unii pe alții.²³

Ferește-te, ferește-te de hainele prin care omul se dă drept tânăr. Cât despre îmbrăcămintea occidentală, dispoziția privitoare la ea îți este cunoscută. Aceasta nu înseamnă să vii în haine urâte, ci să fii cumpătat în îmbrăcămintă, potrivit Legii, însoțind-o de ținută dreaptă și purtare frumoasă.

Dovezile se caută în cărțile Sunnei și ale înmuierii inimilor, mai ales în al-Jāmi‘ de al-Khaṭīb.²⁴

Nu socoti neobișnuit acest îndemn: oamenii cunoașterii au atras mereu atenția asupra lui în cărțile despre înmuierăa inimii, buna-cuviință și îmbrăcămintă.²⁵ Allah știe cel mai bine.

Îndepărtarea de adunările deșarte

Nu păși, prefăcându-te că nu observi, în adunarea celor care săvârșesc răul și sfășie vălurile bunei-cuviințe. Dacă o faci, abaterea ta împotriva cunoașterii și a oamenilor ei este mare.

Îndepărtarea de zarvă și tulburări

Păzește-te de gălăgie și tulburări: sub gălăgie se ascunde greșeala, iar aceasta este potrivnică purtării convenite studiului.

Printre întâmplările plăcute care pot fi amintite aici se află cea povestită de autorul cărții al-Wasīṭ fi udabā’ Shinqīṭ și preluată în Mu‘jam al-ma‘ājim:

„Între două triburi s-a ivit o dispută, iar un al treilea a încercat să le împăce. Au acceptat judecata Legii și au ales un învățat

²² Al-Iḥkām de al-Qarāfi, p. 271.

²³ Majmū‘ al-fatāwā (28/150).

²⁴ Al-Jāmi‘ (1/153–155).

²⁵ Adab al-implā’ wa-l-istimlā’, pp. 116–119; Iqtiḍā’ al-ṣirāṭ al-mustaḳīm; Majmū‘ al-fatāwā (21/539). Vezi și al-Rūḥ de Ibn al-Qayyim, p. 40.

ca arbitru. Acesta a socotit că patru oameni dintr-un trib trebuie uciși pentru patru oameni uciși din celălalt. Șeicul Bāb ibn Aḥmad a spus: «Într-un asemenea caz nu se aplică talionul.» Judecătorul a răspuns: «Aceasta nu se găsește într-o carte.» El a spus: «Ba nu lipsește din nicio carte.» Judecătorul a zis: «Iată al-Qāmūs!» — socotind că și acesta intră în generalitatea cuvântului «carte». Cel despre care se scrie biografia a luat al-Qāmūs și primul lucru asupra căruia i-a căzut privirea a fost: «Al-hayshah: tulburarea; și umm ḥubayn.²⁶ În tulburări nu se aplică talionul», adică pentru cel ucis într-o tulburare, al cărui ucigaș nu este cunoscut. Oamenii s-au mirat de această prezență de spirit într-un moment atât de dificil.” Citat rezumat.

Împodobirea cu blândețe

Ține-te de blândețe în vorbire și ocolește cuvântul aspru: vorba lină apropie sufletele înstrăinate.

Dovezile Cărții și ale Sunnei în această privință sunt numeroase.

Chibzuința

Împodobește-te cu chibzuință: cel care chibzuiește ajunge să înțeleagă. S-a spus: „Chibzuiește și vei înțelege.”

Când vorbești, gândește-te: ce spui și ce folos va avea? Fii atent la exprimare și rostire, fără forțare și fără pedanterie. Când discuți cunoașterea, chibzuiește cum să alegi forma potrivită pentru sensul dorit. Când cineva întreabă, gândește-te cum să înțelegi întrebarea așa cum este, fără să rămână cu două înțelesuri. Și tot astfel.

Statornicia și verificarea atentă

Împodobește-te cu statornicie și verificare atentă, mai ales în împrejurări grele și importante. Dintre acestea fac parte răbdarea și statornicia în învățare și petrecerea orelor la studiu cu șeicii. „Cel care rămâne statornic prinde rădăcini.”

26 Este un animal mic.

2

Cum se caută și se primește cunoașterea

Cum se caută cunoașterea și etapele studiului

„Cel care nu stăpânește temeliile nu ajunge la țintă.”²⁷ „Cel care urmărește să dobândească toată cunoașterea deodată o pierde deodată.”²⁸ S-a mai spus: „Îngrămădirea cunoașterii în auz rătăcește înțelegerea.”²⁹

De aceea, în orice disciplină pe care o studiezi trebuie să pui mai întâi temeliile, stăpânindu-i principiile și o lucrare sintetică sub îndrumarea unui profesor priceput, fără să te mulțumești doar cu studiul de unul singur. Învață treptat. Allah Preaînaltul spune:

﴿وَقَرَأْنَا فَرَقْنَاهُ لَتَقْرَأَ عَلَى النَّاسِ عَلَى مَكْتٍ
وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا﴾

Și un Coran pe care l-am împărțit, ca să-l citești oamenilor pe îndelete; și l-am pogorât treptat.

Coran 17:106

²⁷ Tadhkirat al-sāmi‘ wa-l-mutakallim, p. 144.

²⁸ Faḍl al-‘ilm de Arslān, p. 144.

²⁹ Sharḥ al-Iḥyā’, 1/334.

Și spune:

﴿وقال الذين كفروا لولا نزل عليه القرآن جملة واحدة
كذلك لنثبت به فؤادك ورتلناه ترتيلاً﴾

Cei care nu cred spun: «De ce nu i-a fost pogorât Coranul tot deodată?» Astfel, ca să-ți întărim inima prin el; și l-am recitat pe îndelete.

Coran 25:32

Și spune:

﴿الذين آتيناهم الكتاب يتلونه حق تلاوته﴾

Cei cărora le-am dat Cartea o citesc așa cum se cuvine să fie citită.

Coran 2:121 · fragment

Iată câteva lucruri pe care trebuie să le ai în vedere în orice disciplină pe care o studiezi:

- Să memorezi o lucrare sintetică din acea disciplină.
- Să o stăpânești sub îndrumarea unui profesor priceput.
- Să nu te ocupi de lucrări ample și de subiecte răzlețe din diferite cărți înainte de a stăpâni temeinic lucrarea de bază.
- Să nu treci de la o lucrare sintetică la alta fără un motiv întemeiat: aceasta este o manifestare a lipsei de răbdare.
- Să culegi învățămintele folositoare și regulile care ordonează cunoașterea.
- Să-ți aduni puterile pentru studiu și pentru înaintarea în el, să-i acorzi atenție și să fii mistuit de dorința de a dobândi cunoașterea și de a urca mai sus, până când vei ajunge la lucrările ample pe o cale sigură.

Ibn al-ʿArabī al-Mālikī³⁰ era de părere ca elevul să nu studieze simultan două discipline, ci să înceapă cu limba arabă, poezia și aritmetica, iar apoi să treacă la Coran.

Ibn Khaldūn i-a răspuns însă că obiceiurile nu înlesnesc aceasta și că trebuie să se înceapă cu studierea și memorarea Nobilului Coran: câtă vreme copilul se află în grija părinților, se supune îndrumării; după ce trece de pubertate, devine greu să fie constrâns.

Cât despre studierea simultană a două sau mai multe discipline, aceasta diferă în funcție de înțelegerea și de râvna celor care învață.

Unii învățați predau jurisprudența hanbalită din Zād al-mustaqnī^c pentru începători, apoi din al-Muqnī^c pentru cei aflați la treapta următoare, prezentând diferențele de opinie din cadrul școlii, apoi din al-Mughnī, pentru diferențele dintre școli. Celor de la prima treaptă nu li se îngăduia să asiste la lecțiile celei de-a doua... și tot așa, pentru a se evita confuzia.

Să știi că lucrările sintetice și cele ample pe care se întemeiază studiul și învățarea de la profesori diferă adesea de la o țară la alta, în funcție de școlile juridice și de lucrarea sintetică pe care învățații acelei țări s-au format, au stăpânit-o și au exersat-o, în locul altora.

Situația diferă și de la un elev la altul, după înzestrarea și înțelegerea fiecăruia, după cât de mare ori de mică îi este pregătirea pentru învățare și după cât de înceată ori de ageră îi este mintea.

La noi în țară, după etapa școlilor de început și a memorării Nobilului Coran, studiul cu profesorii, la lecțiile din moschei, trecea prin trei trepte: a începătorilor, apoi a celor de nivel mijlociu, apoi a celor bine pregătiți.

- În privința unicității lui Allah: Thalāthat al-uṣūl wa-adillatuhā, al-Qawāʿid al-arbaʿ, apoi Kashf al-shubuhāt, apoi Kitāb al-tawhīd; toate patru sunt ale șeicului Muḥammad ibn ʿAbd al-Wahhāb — Allah

30 Tarājim al-rijāl de al-Khiḍr Ḥusayn, p. 105, și Fatāwā Shaykh al-Islām de Ibn Taymiyyah, 23/54–55; această din urmă trimitere este importantă.

Preaînaltul să aibă milă de el. Acestea privesc unicitatea lui Allah în adorare.

- În privința unicității lui Allah în Numele și Atributele Sale: al-‘Aqidah al-Wāsiṭiyyah, apoi al-Ḥamawiyyah și al-Tadmuriyyah; toate trei sunt ale șeicului Islamului Ibn Taymiyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el. Apoi al-Taḥāwiyyah, împreună cu comentariul ei.
- În gramatică: al-Ājurrūmiyyah, apoi Mulḥat al-i‘rāb de al-Ḥarīrī, apoi Qaṭr al-nadā de Ibn Hishām și Alfīyyah de Ibn Mālīk, împreună cu comentariul lui Ibn ‘Aqīl.
- În hadith: al-Arba‘īn de al-Nawawī, apoi ‘Umdat al-aḥkām de al-Maqdisī, apoi Bulūgh al-marām de Ibn Ḥajar și al-Muntaqā de al-Majd ibn Taymiyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de ei. Apoi se trece la citirea celor șase culegeri de bază și a altor lucrări.
- În terminologia hadithului: Nukhbat al-fikar de Ibn Ḥajar, apoi Alfīyyah de al-‘Irāqī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- În jurisprudență, de pildă: Ādāb al-mashy ilā al-ṣalāh de șeicul Muḥammad ibn ‘Abd al-Wahhāb, apoi Zād al-mustaḥni‘ de al-Ḥajjāwī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — sau ‘Umdat al-fiqh; apoi al-Muqni‘, pentru diferențele din cadrul școlii, și al-Mughnī, pentru diferențele dintre școli. Ultimele trei sunt ale lui Ibn Qudāmah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- În principiile jurisprudenței: al-Waraqāt de al-Juwaynī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —, apoi Rawḍat al-nāẓir de Ibn Qudāmah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- În regulile moștenirilor: al-Raḥbiyyah, apoi comentariile ei și al-Fawā'id al-jaliyyah.
- În explicarea Coranului: Tafsīr de Ibn Kathīr — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- În principiile explicării Coranului: al-Muqaddimah de șeicul Islamului Ibn Taymiyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.

- În biografia Profetului: rezumatul ei de șeicul Muḥammad ibn ‘Abd al-Wahhāb, a cărui lucrare de bază este cea a lui Ibn Hishām; tot în această disciplină intră Zād al-ma‘ād de Ibn al-Qayyim — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- În limba arabilor: grija pentru poezia lor, precum al-Mu‘allaqāt al-sab‘, și lectura dicționarului al-Qāmūs de al-Firūzābādī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.

... Și tot astfel se înaintează prin etapele studiului în diferitele discipline.

În același timp, ei parcurgeau integral lucrări ample, precum Istoria lui Ibn Jarīr, cea a lui Ibn Kathīr și comentariile coranice ale amândurora. Acordau o atenție deosebită cărților șeicului Islamului Ibn Taymiyyah și ale elevului său Ibn al-Qayyim — Allah Preaînaltul să aibă milă de ei —, precum și cărților și fatwalelor imamilor chemării la Islam, mai ales lucrărilor lor temeinice despre credință.

Astfel, timpul era plin de studiu și de adunări ale cunoașterii: de după rugăciunea de zori până când soarele se ridica bine; apoi urma odihna de amiază, puțin înainte de rugăciunea de la prânz. Lecțiile se țineau după fiecare dintre cele cinci rugăciuni. Ambele părți arătau multă bună-cuviință, respect și demnitate, urmând calea înaintașilor drepti — Allah Preaînaltul să aibă milă de ei. De aceea au ajuns la cunoaștere, iar mulți dintre ei s-au numărat printre imamii ei. Laudă lui Allah, Stăpânul lumilor!

Oare ne vom întoarce la temeinicia studiului, prin învățarea lucrărilor sintetice recunoscute, nu din simple însemnări de curs, și prin memorarea lor, fără să ne bazuim doar pe înțelegere? Căci elevii au ajuns să se rătăcească: nici memorare, nici înțelegere! O predare lipsită de greșeli, de amestecuri și de tulburare înseamnă a urma calea înaintașilor.

Allah este Cel de la care cerem ajutor.

Ḥāfiẓul ‘Uthmān ibn Khurrazādh, decedat în anul 282 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —, a spus:³¹

31 Siyar a‘lām al-nubalā’, 13/380.

„Cel care se ocupă de hadith are nevoie de cinci lucruri; dacă unul lipsește, aceasta este o lipsă: o minte bună, religiozitate, precizie, pricepere în această disciplină și o onestitate pentru care să fie cunoscut.”

Eu spun — adică al-Dhahabī —:

„Onestitatea face parte din religiozitate, iar precizia intră în pricepere. Ceea ce îi trebuie celui care memorează hadithurile este să fie temător de Allah, inteligent, cunoscător al gramaticii și al limbii, curat sufletește, rușinos și următor al înaintașilor. Îi este de ajuns să scrie cu mâna sa două sute de volume și să adune cinci sute de volume din culegerile recunoscute; să nu slăbească în căutarea cunoașterii până la moarte, cu intenție curată și cu smerenie. Altfel, să nu se ostenească.”

Primirea cunoașterii de la profesori

Temelia studiului este învățarea prin predare și primire de la profesori, prin șederea îndelungată alături de șeici și prin ascultarea directă a oamenilor, nu doar prin foi și prin paginile cărților. Prima cale înseamnă a prelua de la un purtător viu al unui lanț de învățare, care îți vorbește: profesorul. A doua înseamnă a prelua dintr-o carte, un obiect neînsuflețit; cum s-ar putea stabili astfel o asemenea filiație?

S-a spus: „Cel care intră singur în cunoaștere iese singur din ea.”³² Adică acela care începe să caute cunoașterea fără profesor iese fără cunoaștere. Cunoașterea este o îndeletnicire, iar orice îndeletnicire cere un meșter; pentru a o învăța este, așadar, nevoie de un profesor priceput în ea.

Aceasta este aproape o părere unanimă a învățaților. Au făcut excepție doar câțiva, precum medicul ‘Alī ibn Riḍwān al-Miṣrī, decedat în anul 453 H, căruia i-au răspuns învățații vremii sale și cei de după ei.

Ḥāfiẓul al-Dhahabī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —

32 Al-Jawāhir wa-l-durar de al-Sakhāwī, 1/58.

spune în biografia acestuia:³³

„Nu a avut profesor, ci s-a ocupat cu învățarea din cărți. A scris o carte despre dobândirea acestei îndeletniciri din cărți, susținând că ele sunt mai potrivite decât profesorii. Aceasta este o greșeală.”

Al-Şafadī a dezvoltat răspunsul dat lui în al-Wāfī. În Sharḥ al-Iḥyā' al lui al-Zabidī sunt redată spusele mai multor învățați, care au adus diferite motive. Printre ele se află ceea ce a spus Ibn Buṭlān, răspunzându-i:³⁴

„Al șaselea: în carte se află lucruri care împiedică dobândirea cunoașterii și care nu se află la profesor: citirea greșită pricinuită de asemănarea literelor, în lipsa rostirii lor; greșeala produsă de abaterea privirii; puțină cunoaștere a flexiunii gramaticale ori greșelile din forma scrisă a acesteia; corecturile cărții; scrierea a ceea ce nu se citește și citirea a ceea ce nu se scrie; orientarea autorului; defectele copiilor; slaba calitate a transcrierii; unirea de către cititor a locurilor unde trebuie să se oprească; amestecarea treptelor de început ale învățării; folosirea unor termeni proprii acelei îndeletniciri și a unor cuvinte grecești pe care traducătorul nu le-a trecut în limba sa, precum al-nawrūs. Toate acestea împiedică dobândirea cunoașterii. Cel care citește cu un profesor este scutit de osteneala lor. Dacă lucrurile stau astfel, citirea cu învățații este mai rodnică și mai bună decât citirea de unul singur; aceasta am vrut să arătăm.” Al-Şafadī a spus: „De aceea, învățații au spus: nu lua cunoașterea de la cel care a învățat numai din foi și nici Coranul de la cel care l-a învățat numai din exemplar; adică nu citi Coranul cu cineva care l-a învățat doar din exemplar, nici hadithul și celelalte discipline cu cineva care le-a luat numai din foi...”

33 Siyar a'lām al-nubalā', 18/105. Vezi și Sharḥ al-Iḥyā', 1/66; Bughyat al-wu'āh, 1/131, 286; Shadharāt al-dhahab, 5/11; și al-Ghunyah de al-Qāḍī 'Iyād, pp. 16–17.

34 Sharḥ al-Iḥyā', 1/66.

Dovada concretă și neîncetată a netemeinicieii părerii lui Ibn Riḍwān este că vezi mii de biografii și istorii ale vieții, din vremuri și epoci diferite și din felurite domenii ale cunoașterii, pline de nume de profesori și de elevi: unii au puțini, alții mulți. Vezi câteva exemple de oameni cu atât de mulți profesori încât unii au ajuns la mii, în partea al-ʿUzzāb din al-Isfār, a celui care scrie aceste rânduri.

Când era pomenit Ibn Mālik în prezența lui Abū Ḥayyān Muḥammad ibn Yūsuf al-Andalusī, decedat în anul 745 H,³⁵ acesta spunea: „Unde sunt profesorii lui?”

Al-Walid a spus:³⁶

„Al-Awzāʿī spunea: această cunoaștere era nobilă, iar oamenii o primeau unii de la alții; când a intrat în cărți, au intrat în ea și cei care nu erau vrednici de ea.”

Ibn al-Mubārak a relatat ceva asemănător de la al-Awzāʿī.

„Fără îndoială că preluarea din foi și prin autorizație de transmitere poate fi însoțită de greșeli, mai ales în acea epocă, în care nu existau încă puncte și semne vocalice: un cuvânt putea fi citit greșit, schimbându-i-se sensul. Așa ceva nu se petrece în același fel când se primește din gura oamenilor. Tot astfel, relatarea din memorie este supusă greșelii, spre deosebire de relatarea dintr-o carte atent verificată.”

Ibn Khaldūn are o tratare prețioasă a acestui subiect în al-Muqaddimah.³⁷

Un poet a spus:

Cel care nu a primit prin viu grai de la un învățat temeliile sale
Are, în chestiunile dificile, drept certitudine numai presupuneri.
Abū Ḥayyān recita adesea:
Neîncercatul crede că numai cărțile îl călăuzesc
Pe omul cu înțelegere spre dobândirea științelor.
Neștiutorul nu știe însă că ele ascund

35 Introducerea verficatorului la al-Ghunya de al-Qāḍī ʿIyād, pp. 16–17.

36 Al-Siyar, 7/114.

37 4/1245.

Lucruri care au nedumerit chiar mintea celui priceput.
Dacă urmărești științele fără profesor,
Te abați de la calea cea dreaptă,
Iar lucrurile ți se încurcă până când
Ajungi mai rătăcit decât „*Tūmā cel înțelept*”.

3 Purtarea elevului față de profesorul său

Respectul cuvenit profesorului

De vreme ce, la început, cunoașterea nu se ia din cărți, ci este nevoie de un profesor cu care să stăpânești cheile studiului, ca să fii ferit de poticnire și greșeli, împodobește-te cu respectul cuvenit lui. Acesta este semnul reușitei, al izbândzii, al dobândirii cunoașterii și al sprijinului de la Allah. Să ai pentru profesorul tău venerație, cinstire, prețuire și delicatețe. Păstrează toate bunele purtări față de el: când șezi cu el, când îi vorbești, când întrebi și când asculți; când răsfoiești cartea înaintea lui și în felul în care te porți cu cartea. Renunță la îndrăzneala necuvenită și la disputa cu el. Nu i-o lua înaintea cu vorba ori în mers, nu vorbi mult în prezența lui, nu-i întrerupe vorbirea și lecția cu propriile cuvinte și nu stărui asupra lui pentru un răspuns. Ferește-te să pui prea multe întrebări, mai ales în prezența unei adunări: aceasta îți aduce ție îngâmfare, iar lui plictiseală.

Nu-l chema pe numele său simplu și nici alăturându-i un titlu, spunând: „Șeicule cutare!” Spune, mai degrabă: „Șeicul meu!” sau „Șeicul nostru!”, fără să-i rostești numele: aceasta arată mai multă bună-cuviință. Nu i te adresa cu „tu” și nu-l striga de departe fără nevoie.

Privește îndrumarea pe care Allah Preaînaltul a dat-o despre buna-cuviință față de cel care îi învață pe oameni binele ﷺ, în cuvintele Sale:

﴿لَا تَجْعَلُوا دَعَاءَ الرِّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدَعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا﴾

Nu faceți chemarea Trimisului între voi asemenea chemării unora dintre voi de către ceilalți...

Coran 24:63 · fragment

După cum nu se cuvine să-i spui tatălui tău trupesc: „*Cutare!*” sau „*Tatăl meu cutare!*”, tot astfel nu este frumos să te porți cu profesorul tău.

Păstrează respectul adunării și arată-ți bucuria pentru lecție și pentru folosul pe care îl dobândești din ea.

Dacă ți se arată o greșeală ori o scăpare a profesorului, să nu-și piardă prin aceasta prețul în ochii tăi: altfel, te-ai putea lipsi de cunoașterea lui. Cine scapă cu totul neatins de greșeală? Ferește-te să faci față de el lucruri care îl supără, între care se află ceea ce oamenii din vremurile mai noi numesc „războiul nervilor”:³⁸ punerea la încercare a cunoașterii și a răbdării profesorului.

Dacă te hotărăști să treci la un alt profesor, cere-i îngăduință: aceasta îi păstrează mai bine respectul și îi câștigă mai deplin inima, dragostea și bunăvoința față de tine...

Și tot astfel sunt alte bune purtări pe care le cunoaște firesc orice om binecuvântat și sprijinit spre bine, împlinind dreptul profesorului tău în calitatea sa de „părinte în religie”, ceea ce unele legiuri numesc „alăptare intelectuală”.³⁹ Denumirea de „paternitate în religie”, folosită de unii învățați, este mai potrivită, iar renunțarea la cealaltă este mai cuvenită.

Să știi că reușita și izbânda sunt pe măsura respectului pe care i-l arăți; lipsurile în această privință sunt, pe măsura lor, semne ale nereușitei.

Limitele cinstirii profesorului

Cer pentru tine ocrotirea lui Allah de practicile unor nearabi, ale adeptilor ordinelor și ale inovatorilor din generațiile târzii: o supunere care depășește buna-cuviință a Legii, precum linsul mâinilor, sărutarea umerilor, cuprinderea mâinii drepte cu ambele mâini la salut, asemenea felului în care adulții îi dezmiardă pe copii, plecăciunea la salut și folosirea unor cuvinte moi și umile

38 Mu‘jam al-tarāḳīb de Aḥmad Abū Sa‘d, p. 283. Este o expresie apărută în epoca postclasică.

39 Maqāṣid al-sharī‘ah de ‘Allāl al-Fāsī, p. 33.

precum „stăpânul meu”, „domnul meu” și alte asemenea vorbe ale slujitorilor și robilor.

Vezi ceea ce spune învățatul următor al înaintașilor, șeicul Muḥammad al-Bashīr al-Ibrāhīmī al-Jazā'irī, decedat în anul 1385 H – Allah Preaînaltul să aibă milă de el –, în al-Baṣā'ir: este o expunere deosebită.⁴⁰

Capitalul tău, elevule, pe care îl primești de la profesor este:

Să urmezi pilda bunelor sale moravuri și a însușirilor sale nobile. Primirea și predarea cunoașterii sunt un câștig în plus. Dar să nu te poarte avântul dragostei pentru profesor până la o purtare urâtă pe care tu nu o observi, deși o vede oricine te privește. Nu-i imita vocea și intonația, nici mersul, mișcările și înfățișarea. El a devenit un șeic venerabil prin cele dintâi; nu te coborî, tu, imitându-l în cele din urmă.

Râvna profesorului la lecție

Ea este pe măsura felului în care elevul ascultă, își adună atenția și participă cu simțirea la lecția profesorului. Ferește-te, așadar, să devii o piedică în calea transmiterii cunoașterii sale prin lene, lipsă de însuflețire, stat rezemat, gânduri rătăcitoare și minte moleșită.

Al-Khaṭīb al-Baghdādī – Allah Preaînaltul să aibă milă de el – a spus:⁴¹

„Se cuvine ca învățătura folositoare să fie dusă numai celui care o caută și înfățișată numai celui care o dorește. Dacă cel care relatează hadithul vede o oarecare lipsă de însuflețire la ascultător, să tacă. Un om al bunei-cuviințe a spus: râvna vorbitorului este pe măsura înțelegerii ascultătorului.”

Apoi a relatat, cu lanțul său de transmitere, de la Zayd ibn Wahb, care a spus:

„‘Abd Allāh a spus: vorbește-le oamenilor câtă vreme te urmăresc cu privirile; când vezi la ei oboseală, oprește-te.”

⁴⁰ Āthāruhu, 4/40–42.

⁴¹ Al-Jāmi‘, 1/330.

Notarea spuselor profesorului în timpul lecției și al discuției

Aceasta diferă de la un profesor la altul; înțelege, așadar, situația fiecăruia.

Ea are o regulă de bună-cuviință și o condiție.

Bună-cuviință cere să-l înștiințezi pe profesor că vei nota ori că ai notat ceea ce ai auzit de la el într-o discuție de studiu.

Condiția este să precizezi că ai scris acele lucruri după ce le-ai auzit la lecția lui.⁴²

Primirea cunoașterii de la un inovator

Ferește-te de acel „părinte al neștiinței”, inovatorul atins de abaterea în credință și acoperit de norii superstiției: își face judecător propria patimă și o numește rațiune, apoi se îndepărtează de textul revelat. Oare rațiunea dreaptă se află în altă parte decât în text? Se ține de ceea ce este slab și se îndepărtează de ceea ce este autentic. Aceștia sunt numiți și „oamenii îndoielilor”⁴³ și „oamenii patimilor”. De aceea, Ibn al-Mubārak — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — îi numea pe inovatori „cei mărunți”.⁴⁴

Al-Dhahabī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — a spus:⁴⁵

„Dacă îl vezi pe teologul speculativ inovator spunând: «Lasă-ne Cartea și hadithurile și adu-ne rațiunea!», să știi că el este un Abū Jahl. Dacă îl vezi pe cel care urmează o cale și pretinde unicitatea spunând: «Lasă-ne transmiterea și rațiunea și adu-ne gustarea și extazul!», să știi că este Iblīs, care s-a arătat în chip de om ori a intrat în el. Dacă te temi de el, fugi; altfel, doboară-l, așază-te pe pieptul lui, recită asupra lui Versetul Tronului și strânge-l de gât.”

El a mai spus — Allah Preaînaltul să aibă milă de el:⁴⁶

42 Al-Jāmi‘, 2/36–38.

43 Al-Jāmi‘, 1/137.

44 În al-Zuhd, nr. 61, de același autor. Vezi și al-Silsilah al-ṣaḥīḥah, nr. 695.

45 Al-Siyar, 4/472.

46 Al-Siyar, 21/129.

„Am citit, scris de mână șeicului al-Muwaffaq: am ascultat lecția lui — adică a lui Ibn Abī ‘Așrūn — împreună cu fratele meu Abū ‘Umar, apoi am încetat să mai mergem. L-am auzit pe fratele meu spunând: am intrat la el mai târziu și m-a întrebat: «De ce ați încetat să veniți la mine?» Am spus: «Unii oameni spun că ești aș‘arit.» El a spus: «Pe Allah, nu sunt aș‘arit.» Acesta este sensul relatării.”

De la Mālik — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — s-a relatat că a spus:⁴⁷

„Cunoașterea nu se ia de la patru feluri de oameni: un nesăbuit care își arată pe față nesăbuița, chiar dacă ar fi cel mai bogat în relatări; un adept al inovației care cheamă la patima sa; cel care minte în vorbele sale cu oamenii, chiar dacă nu-l bănuiesc de minciună în hadith; și un om drept, evlavios și virtuos, dacă nu reține întocmai ceea ce relatează.”

Așadar, tu, cel care cauți cunoașterea! Dacă ai posibilitatea de a alege, nu lua de la un inovator: rāfiḏit, khārijit, murji‘it, qadarit, adept al cultului mormintelor... și tot astfel. Nu vei ajunge la treapta oamenilor de seamă — cu o credință dreaptă în religie, cu o legătură trainică față de Allah, cu o judecată sănătoasă, urmând relatările — decât îndepărtându-te de inovatori și de inovațiile lor.

Cărțile de biografii și cele despre ținerea de Sunna sunt pline de relatări despre felul în care oamenii Sunnei au înlăturat inovația, i-au respins pe inovatori și s-au ferit de ei, așa cum omul sănătos se ferește de cel bolnav de răie. Istorisirile și întâmplările lor ar cere o expunere lungă.⁴⁸ Mă mulțumesc însă să arăt principalele puncte consemnate în această privință:

Înaintașii — Allah Preaînaltul să aibă milă de ei — urmăreau răsplata de la Allah prin disprețuirea și înjosirea lor și prin respingerea inovatorului și a inovației sale. Ei avertizau împotriva amestecării cu aceștia, a cererii sfatului lor și a mesei împreună cu

⁴⁷ Așa cum este redat în al-Siyar, 8/61.

⁴⁸ În epistola Hajr al-mubtadi‘, a celui care scrie aceste rânduri, se află principii importante despre această chestiune.

ei, astfel încât focurile unui om al Sunnei și ale unui inovator să nu se zărească unul pe altul.

Unii înaintași nu făceau rugăciunea funerară pentru un inovator și plecau. S-a văzut și că marele învățat, șeicul Muḥammad ibn Ibrāhīm, decedat în anul 1389 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —, s-a retras de la rugăciunea pentru un inovator.

Unii înaintași opreau rugăciunea în spatele lor și redarea inovațiilor lor: inimile sunt slabe, iar îndoielile le răpesc ușor. Sahl ibn ‘Abd Allāh al-Tustarī nu considera că unui inovator îi este îngăduit, nici în caz de nevoie extremă, să mănânce dintr-un animal mort, deoarece îl socotea un călcător al limitelor, potrivit cuvintelor lui Allah Preaînaltul:

﴿فَمِنْ اضْطَرَّ غَيْرِ بَاغٍ﴾

Iar cel care este constrâns, fără să fie un călcător al limitelor...

Coran 2:173 · fragment

El socotea că acesta calcă limitele prin inovația sa.⁴⁹

Ei îi îndepărtau din adunările lor, ca în istorisirea imamului Mālik — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — cu omul care l-a întrebat despre felul înălțării deasupra Tronului. După răspunsul său cunoscut, i-a spus: „*Te socotesc un adept al inovației*”, și a poruncit să fie scos.

Relatările despre înaintași sunt numeroase în privința respingerii inovatorilor și a îndepărtării de ei: pentru a se păzi de răul lor, pentru a limita răspândirea inovațiilor și pentru a le frânge avântul de a le răspândi. Însoțirea unui om al Sunnei cu un inovator îl recomandă pe acesta în ochii începătorului și ai omului de rând. Iar cuvântul ‘āmmī, „*om de rând*”, este derivat din „*orbire*”: de cele mai multe ori, el este în mâna celui care îl conduce.

49 Al-Fatāwā, 28/218. Consultă acest loc, căci este important.

În cărțile despre terminologia hadithului, buna-cuviință a studiului și regulile criticii și acreditării transmițătorilor găsim relatări despre aceasta.⁵⁰

Elevule! Urmează calea dreaptă a înaintașilor și păzește-te ca inovatorii să nu te abată. Pentru a prinde și a înșela, ei folosesc căi pe care se străduiesc să le netezească prin vorbire îndulcită — o miere care, întoarsă pe dos, devine înțepătură —, prin lacrimi care curg, prin îmbrăcăminte frumoasă, prin ademenirea cu închipuiri, prin uimirea cu minuni, prin linsul mâinilor și sărutarea umerilor... În spatele acestora nu se află decât poftele inovației și praful tulburării: le sădesc în inima ta și te prind în mrejele lor. Pe Allah,

orbul nu este potrivit să-i conducă și să-i îndrume pe orbi!

Cât despre primirea cunoașterii de la învățații Sunnei, gustă mierea și nu mai întreba.

Allah să te călăuzească spre ceea ce îți este drept, ca să sorbi limpede din moștenirea profeției! Altfel, cine este să plângă să plângă pentru religie.

Ceea ce ți-am spus privește situația în care ai libertatea de a alege. Dacă te afli însă într-un sistem de învățământ în care nu ai de ales, păzește-te de el și cere ocrotire de răul său, fiind treaz față de uneltirile lui, potrivit zicalei: „*Culege roadele și aruncă lemnul în foc.*” Nu slăbi în studiu: mă tem ca aceasta să nu fie o fugă în ziua înfruntării. Trebuie doar să-i deslușești starea, să te păzești de răul lui și să-l dai în vileag.

Între istorisirile grăitoare se află aceea că Abū ‘Abd al-Raḥmān al-Muqri’ a relatat de la un murji’it. I s-a spus: „De ce relatezi de la un murji’it?” A răspuns: „Vă vând carnea cu oase cu tot.”⁵¹

50 Între ele: al-Jāmi‘ de al-Khaṭīb, capitolul „Alegerea profesorilor atunci când însușirile lor diferă”, 1/127; și cartea Manāḥij al-‘ulamā’ fi al-amr bi-l-ma-rūf wa-l-nahy ‘an al-munkar de al-Sāmarrā’ī, pp. 215–255, care este importantă. În partea „Schimbarea școlii” din al-Isfār, a celui care scrie aceste rânduri, sunt exemple despre urmările însoțirii lor.

51 Al-Khaṭīb, în al-Jāmi‘, 1/224.

Al-Muqri' — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — a relatat fără înșelare și fără a lăsa lucrul necunoscut, căci a lămurit: „*Era murji'it.*”

Cele pe care ți le-am scris aici țin de principiile credinței tale, credința oamenilor Sunnei și ai comunității. Între ele se află ceea ce este spus în al-‘Aqīdah al-salafiyyah de șeicul Islamului Abū ‘Uthmān Ismā‘īl ibn ‘Abd al-Raḥmān al-Şābūnī, decedat în anul 449 H. El spune — Allah Preaînaltul să aibă milă de el:⁵²

Ei îi urăsc pe adepții inovațiilor care au introdus în religie ceea ce nu face parte din ea. Nu îi iubesc, nu se însoțesc cu ei, nu le ascultă vorbele, nu stau în adunarea lor, nu se ceartă cu ei asupra religiei și nu poartă dispute cu ei. Socotesc că trebuie să-și păzească urechile de auzirea neadevărurilor lor: când acestea trec prin urechi și se așază în inimi, le vatămă și aduc în ele atâtea șoaapte și gânduri stricate. Despre aceasta Allah Atotputernicul și Mărețul a pogorât cuvintele Sale:

﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ﴾

Când îi vezi pe cei care se afundă în discuții despre versetele Noastre, îndepărtează-te de ei până când vor vorbi despre altceva.

Coran 6:68 · fragment

Sulaymān ibn Yasār a relatat că un om numit Şabīgh a venit la Medina și a început să întrebe despre pasajele cu sens neclar din Coran. ‘Umar — Allah să fie mulțumit de el — a trimis să fie adus, după ce pregătise pentru el cotoare de ciorchini de curmal, și a întrebat: „Cine ești?” A spus: „Sunt robul lui Allah, Şabīgh.” A luat un astfel de cotor și l-a lovit până când i-a sângerat capul, apoi l-a lăsat până s-a vindecat, după care a repetat și l-a lăsat din nou până s-a vindecat. Când a fost chemat pentru a se repeta, a spus: „Dacă vrei să mă omori, omoară-mă într-un fel frumos.” Atunci

i-a îngăduit să se întoarcă în ținutul său și i-a scris lui Abū Mūsā al-Ash‘arī, la Basra: „Niciun musulman să nu stea în adunare cu el.” [Relatat de al-Dārimī.]

S-a spus că era bănuț de a împărtăși părerea khārijiților. Al-Nawawī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — a spus în cartea al-Adhkār:

„Capitol: decizerea de adepții inovațiilor și ai păcatelor.”

A pomenit hadithul lui Abū Mūsā — Allah să fie mulțumit de el — potrivit căruia

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم برئ من الصالحة،
والخالقة، والشاقة

Trimisul lui Allah ﷺ s-a dezis de femeia care țipă la nenorocire, de cea care își rade părul și de cea care își sfășie hainele

. Convenit de al-Bukhārī și Muslim.

Și a pomenit decizerea lui Ibn ‘Umar de qadariți, relatată de Muslim.⁵³

Îndepărtarea de inovator se întemeiază pe urmărirea foloaselor și înmulțirea lor, precum și pe înlăturarea relelor și micșorarea lor. În funcție de acestea se judecă dacă ea este sau nu legitimă, așa cum a lămurit șeicul Islamului Ibn Taymiyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — în mai multe locuri.⁵⁴

Inovatorii se înmulțesc și ies la iveală atunci când cunoașterea se împrăștie și neștiința se răspândește. Despre ei spune șeicul Islamului Ibn Taymiyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el:

„Acest fel de oameni se înmulțesc și ies la iveală când se înmulțesc neștiința și oamenii ei și când nu se află acolo

53 Vezi și cercetări importante în Majmū‘ fatāwā Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —, 2/132; 5/119; 14/459–460; 36/118.

54 Între ele, în Majmū‘ al-fatāwā, 28/213, 216–218.

oameni care să cunoască profeția și să o urmeze, care să arate luminile ei ce șterg întunericul rătăcirii și să dezvăluie minciuna, asocierea de părtași lui Allah și absurdul din ceea ce i se împotrivesc.”

Când brațul tău s-a întărit în cunoaștere, respinge inovatorul și inovația sa prin argument și lămurire. Pace!

4 Purtarea față de colegi

Ferește-te de tovarășul rău

După cum însușirile moștenite lucrează pe ascuns,⁵⁵ și „purtarea rea pătrunde pe ascuns”.⁵⁶ Firea preia, iar însușirile se fură unele de la altele. Oamenii, asemenea stolurilor de păsări qaṭā, sunt făcuți să se asemene unii cu alții. Ferește-te, așadar, de însoțirea cu un astfel de om: aceasta este pieire, iar prevenirea este mai ușoară decât înlăturarea răului.

Alege, de aceea, drept coleg și prieten pe cel care te ajută în ceea ce cauți, te apropie de Domnul tău și împărtășește țința și scopul tău nobil. Iată o împărțire a prietenilor după criterii dintre cele mai precise:⁵⁷

- Prieten din interes.
- Prieten pentru plăcere.
- Prieten pentru virtute.

Primele două prietenii încetează odată cu încetarea motivului lor: interesul în prima și plăcerea în a doua.

Pe a treia te poți bizui: temeiul ei este convingerea fiecăruia că virtuțile sunt bine înrădăcinate în celălalt.

Un asemenea prieten pentru virtute este o „*monedă de preț*”, greu de găsit.

Printre vorbele prețioase ale lui Hishām ibn ‘Abd al-Malik, decedat în anul 125 H, se află acestea:⁵⁸

„Nu mi-a mai rămas nicio plăcere din această lume, în afară de un frate între mine și care să nu mai fie povara de a sta în gardă.”

55 Există despre aceasta un hadith inventat. Vezi al-‘Ilal al-mutanāhiyah, 2/123, 127, și Sharḥ al-Iḥyā’, 5/348.

56 Sharḥ al-Iḥyā’, 1/74.

57 Muḥāḍarāt islāmiyyah de Muḥammad al-Khiḍr Ḥusayn, pp. 125–136.

58 Ṭabaqāt al-nassābīn, p. 31.

Printre învățăturile subtile pe care le transmit unii se află:⁵⁹

„Izolarea fără cunoaștere devine o poticnire; fără desprinderea de cele lumești devine o boală.”

59 Al-'Uzlah de al-Khaṭṭābī.

Purtarea elevului în viața de studiu

Aspirația înaltă în cunoaștere

Între însușirile Islamului se află aspirația înaltă: centrul a ceea ce respingi și a ceea ce înfăptuiești în ființa ta, veghetorul asupra mădurelor tale. Cu voia lui Allah, aspirația înaltă îți aduce un bine neîntrerupt și te ridică spre treptele desăvârșirii. Ea face să-ți curgă prin vine sângele mărinimiei și al avântului pe tărâmul cunoașterii și al faptelor. Oamenii nu te văd stând decât la porțile virtuților și nici întinzând mâinile decât spre lucruri însemnate.

Împodobirea cu ea te dezbracă de țelurile și de faptele mărunte și îndepartează de tine arborele înjosirii, al umilinței, al lingușirii și al compromisului. Omul cu aspirație înaltă are inima statornică și nu se lasă înspăimântat de împrejurări. Cel lipsit de ea este un laș tremurător, căruia neputința de a se exprima îi închide gura.

Nu greși confundând aspirația înaltă cu trufia: deosebirea dintre ele este ca aceea dintre cerul care întoarce ploaia și pământul care se despică pentru a lăsa plantele să răsară.

Aspirația înaltă este podoaba moștenitorilor profeților; trufia este boala celor suferinzi de răul tiranilor nefericiți.

Tu, cel care cauți cunoașterea! Fă din aspirația înaltă o însușire a ta și nu o părăsi. Legea a arătat către ea în reguli care ating viața ta, ca să fii mereu treaz pentru a o dobândi. Între ele: îngăduința purificării cu pământ pentru omul răspunzător religios care nu găsește apă, fără a-l obliga să primească darul prețului apei pentru abluțiune, din pricina poverii îndatorării față de dăruitor, care îi poate coborî aspirația. Judecă și alte cazuri după acesta.⁶⁰ Allah știe mai bine.

60 Al-Saʿadah al-ʿuzmā de Muḥammad al-Khiḍr Ḥusayn, pp. 76–78.

Setea nepotolită de cunoaștere

Dacă ai aflat vorba atribuită califului bine călăuzit ‘Alī ibn Abī Ṭālib — Allah să fie mulțumit de el —: „*Prețul fiecăruia om stă în ceea ce știe să facă bine*”, despre care s-a spus că nu există un cuvânt mai puternic de îndemn la căutarea cunoașterii, ferește-te de greșeala celui care spune: „*Cei dintâi nu le-au lăsat nimic celor de pe urmă.*” Corect este: „*Câte le-au lăsat cei dintâi celor de pe urmă!*”

Străduiește-te, așadar, să dobândești cât mai mult din moștenirea Profetului ﷺ și depune toate puterile în căutare, învățare și cercetare atentă. Oricât de departe ai ajunge în cunoaștere, amintește-ți: „*Câte le-au lăsat cei dintâi celor de pe urmă!*”

În biografia lui Aḥmad ibn ‘Abd al-Jalīl din Tārīkh Baghdād de al-Khaṭīb sunt redate aceste versuri dintr-un poem al său:

Cel nobil nu este asemenea celui josnic,

Nici cel isteț asemenea celui lipsit de minte.

Prețul omului stă în tot ceea ce face bine:

Aceasta este judecata imamului ‘Alī.

Călătoria pentru cunoaștere

„*Cel care nu a călătorit pentru cunoaștere nu va deveni omul la care se călătorește.*”⁶¹

Cel care nu călătorește pentru a căuta cunoașterea, pentru a-i găsi pe profesori și pentru a merge să învețe de la ei ajunge cu greu vrednic ca alții să călătorească la el. Acești învățați, care și-au petrecut timpul învățând, predând și primind cunoașterea, au lămuriri temeinice, precizie, observații științifice fine și experiențe pe care cu greu le găsești, pe ele ori pe altele asemenea lor, în paginile cărților.

Ferește-te să renunți la aceasta pe calea sufiților trândavi, care pun „*cunoașterea veșmintelor peticite*” mai presus de „*cunoașterea foilor*”.

61 Tadhkirat al-sāmi‘ wa-l-mutakallim.

Unuia dintre ei i s-a spus: „*Nu călătorești ca să ascuți de la ‘Abd al-Razzāq?’*” A răspuns: „*Ce să facă, ascultând de la ‘Abd al-Razzāq, cel care ascultă de la Creator?!’*”

Un altul a spus:

Când îmi vorbesc despre cunoașterea foilor,

Îi întrec prin cunoașterea veșmintelor peticite.

Păzește-te de aceștia: nu au ajutat Islamul și nici nu au frânt necredința. Dimpotrivă, unii dintre ei au fost o nenorocire și o încercare pentru Islam.

Păstrarea cunoașterii prin scris

Depune efort pentru a păstra cunoașterea prin consemnare.

Fixarea ei în scris te ferește de pierdere și scurtează căutarea când ai nevoie, mai ales în chestiunile aflate în alte locuri decât cele unde te-ai aștepta să fie. Unul dintre cele mai mari foloase este că, la bătrânețe, când puterile slăbesc, ai la îndemână material din care să extragi ceea ce vrei să scrii, fără osteneala căutării și a cercetării.⁶²

De aceea, ține un caiet de însemnări — un kunnāsh⁶³ — sau o agendă în care să consemnezi învățămintele, lucrurile rare și cercetările împrăstiate în alte locuri decât cele unde te-ai aștepta să fie. Este bine și dacă folosești coperta cărții pentru a nota ceea ce găsești în ea. Mută apoi ceea ce ai adunat într-un caiet, ordonând pe subiecte și trecând tema chestiunii, numele cărții, numărul paginii și volumul, apoi scrie pe însemnarea mutată „transcris”, ca să nu o confunzi cu ceea ce nu ai transcris. Tot astfel, notează „ajuns la pagina cutare” în locul până la care ai citit cartea, ca să nu scapi ceea ce nu ai apucat să citești.

Învățații au mai multe lucrări de acest fel, între care Badā’i‘ al-fawā'id de Ibn al-Qayyim, Khabāyā al-zawāyā de al-Zarkashī, al-Ighfāl, Baqāyā al-khabāyā și altele.

62 Al-Jāmi‘ de al-Khaṭīb, 2/16, 183–185.

63 Cuvânt siriatic cu sensul de culegere sau caiet de însemnări. Vezi al-Tarātīb al-idāriyyah, 2/270.

Așadar, fixează cunoașterea în scris,⁶⁴ mai ales învățămintele neobișnuite aflate în locuri neașteptate, lucrurile ascunse în unghere, în afara firului obișnuit al expunerii, și perlele răzlețe pe care le vezi și le auzi și te temi să nu le pierzi... Memoria slăbește, iar uitarea survine.

Al-Sha'bī a spus: „*Când auzi ceva, scrie-l, chiar și pe un zid.*”

Relatat de Khaythamah.

Când ai adunat atât cât a voit Allah să aduni, orânduiește totul pe subiecte într-un caiet ori într-un registru de însemnări. Îți va veni în ajutor în împrejurări foarte strânse, în care până și marii învățați cu memorie temeinică pot să nu găsească ceea ce caută.

Păstrarea prin punere în practică

Depune toate puterile pentru a păstra cunoașterea prin grijă față de ea, prin faptă și prin urmarea ei. Al-Khaṭīb al-Baghdādī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — a spus:⁶⁵

„Cel care studiază hadithul trebuie să-și curețe intenția în căutarea lui și să urmărească prin aceasta Fața lui Allah, Slăvitul.

Să se ferească să facă din el un mijloc pentru dobândirea bunurilor trecătoare și o cale pentru primirea răsplăților lumești: a fost rostită amenințarea împotriva celui care urmărește aceasta prin cunoașterea sa.

Să se păzească de laudă și de fălire prin ea și să nu urmărească prin studiul hadithului conducerea, adunarea de adepți și ținerea de adunări; cele mai multe rele care îi ating pe învățați pătrund pe această cale.

Să păstreze hadithul prin punere în practică, nu numai prin relatare. Cei care relatează cunoașterea sunt mulți, iar cei care se îngrijesc de ea sunt puțini. Un om prezent poate fi asemenea celui absent, iar un învățat asemenea unui neștiutor. Cineva poate

64 O poruncă asemănătoare a fost transmisă autentic de la Profet ﷺ. Vezi al-Silsilah al-ṣaḥīḥah, nr. 2026.

65 Al-Jāmi‘ de al-Khaṭīb, 1/81, 83, 85, 87, 142.

purta hadithul fără să aibă nimic din el, deoarece, părăsindu-i judecata, este asemenea celui care nu îl cunoaște și nu îl știe. Cel care studiază hadithul trebuie să se deosebească, în cele mai multe dintre treburile sale, de căile oamenilor de rând, punând în practică, atât cât poate, relațiile despre Trimisul lui Allah ﷺ și cerându-și sieși să urmeze practicile Sunnei. Allah Preaînaltul spune:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾

Aveți în Trimisul lui Allah o pildă frumoasă.

Coran 33:21 · fragment

Repetarea celor memorate

Întoarce-te din când în când asupra cunoașterii tale: lipsa repetării este semnul pierderii ei, oricare ar fi aceasta. Ibn ‘Umar — Allah să fie mulțumit de amândoi — a relatat că Trimisul lui Allah ﷺ a spus:

إِنَّمَا مِثْلُ صَاحِبِ الْقُرْآنِ كَمِثْلِ صَاحِبِ الْإِبِلِ الْمَعْقَلَةِ، إِنْ عَاهَدَ عَلَيْهَا، أَمْسَكَهَا، وَإِنْ أَطْلَقَهَا، ذَهَبَتْ

Cel care poartă Coranul este asemenea stăpânului cămilelor legate: dacă se îngrijește de ele, le păstrează; dacă le lasă slobode, pleacă.

Relatat de cei doi șeici și de Mālik în al-Muwatta’.

Hāfiẓul Ibn ‘Abd al-Barr — Allah să aibă milă de el — a spus:⁶⁶

„Acest hadith dovedește că acela care nu se întoarce asupra cunoașterii sale o pierde, oricine ar fi el: în acea vreme, cunoașterea lor era Coranul și nimic altceva. Dacă până și Coranul, înlesnit pentru aducere-aminte, se pierde atunci când nu este repetat, ce crezi despre celelalte discipline cunoscute?”

66 Al-Tamhid, 14/133–134.

Cea mai bună cunoaștere este aceea ale cărei temelii sunt stăpânite, ale cărei ramuri sunt repetate, care conduce către Allah Preaînaltul și arată ceea ce Îl mulțumește.”

Un om a spus:⁶⁷ „Orice cinste care nu este întărită prin cunoaștere sfârșește în înjosire.”

Aprofundarea prin legarea cazurilor particulare de principii

Dincolo de cunoașterea regulilor se află înțelegerea lor profundă; cel care o dobândește le leagă de temeiurile lor din Lege.

În hadithul lui Ibn Mas‘ūd — Allah să fie mulțumit de el — se spune că Trimisul lui Allah ﷺ a zis:⁶⁸

نضر الله امرأً سمع مقالتي فحفظها، ووعاها، فأداها كما
سمعتها، فرب حامل فقه ليس بفقيه، ورب حامل فقه إلى
من هو أفقه منه

Allah să lumineze chipul omului care aude vorbele mele, le păstrează, le înțelege și le transmite așa cum le-a auzit! Cineva poate purta înțelegere fără să fie el însuși un om al înțelegerii, iar cineva poate duce înțelegerea unuia care înțelege mai bine decât el.

Ibn Khayr — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — spune despre înțelegerea hadithului:⁶⁹

„Acesta arată că înțelegerea este deducerea și descoperirea sensurilor vorbirii prin cercetarea înțelesului. El arată totodată obligația aprofundării, a cercetării sensurilor hadithului și a scoaterii la lumină a înțelesurilor sale ascunse.”

67 Sharḥ al-Iḥyā’, 1/93.

68 Relatat de Aḥmad, nr. 4157, de al-Tirmidhī, 10/124, și de Ibn Mājah, 1/85, cu un lanț autentic. Este un hadith mutawātir.

69 În Fihriṣah, p. 9.

Cei doi șeici, șeicul Islamului Ibn Taymiyyah și elevul său Ibn Qayyim al-Jawziyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de ei —, au partea cea mai înaltă în aceasta. Pe cel care cercetează cărțile acestor doi imami, lectura lor îl conduce pe o cale dreaptă către înțelegerea profundă.

Între vorbele frumoase ale lui Ibn Taymiyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — sunt cele rostite într-o adunare pentru aprofundarea înțelegerii:⁷⁰

„Iar după aceasta: ne aflăm într-o adunare pentru aprofundarea religiei și cercetarea temeiurilor regulilor Legii, prin înfățișarea chestiunilor, stabilirea lor, legarea de principii și expunerea amănunțită. S-a ajuns să se vorbească despre... Spun, așadar: nu este putere și nici tărie decât prin Allah. Aceasta se întemeiază pe un principiu și pe două ramificații...”

Să știi — Allah să te îndrume — că înaintea înțelegerii profunde se află reflecția.⁷¹ În mai multe versete ale Cărții Sale, Allah, Slăvitul și Preaînaltul, i-a chemat pe robii Săi să-și pună în mișcare privirea cercetătoare, cugetând adânc la stăpânirea cerurilor și a pământului și cercetându-se pe sine și cele din jur. Astfel, puterile minții se deschid pe deplin, pentru a întări credința, a adânci înțelegerea regulilor și a dobândi izbânda prin cunoaștere.

﴿كَذَلِكَ يبين الله لكم آياته لعلكم تعقلون﴾

Astfel vă lămurește Allah semnele Sale, ca să pricepeți.

Coran 2:242

﴿قل هل يستوي الأعمى والبصير أفلا تتفكرون﴾

Spune: sunt deopotrivă orbul și cel care vede? Oare nu cugetați?

Coran 6:50 · fragment

⁷⁰ Majmū‘ al-fatāwā, 21/534.

⁷¹ Miftāḥ dār al-sa‘ādah, pp. 196–324; Madārij al-sālikin, 1/146; și al-Tafsīr al-Islāmī li-l-tārikh de ‘Imād al-Dīn Khalīl, pp. 210–215.

De aceea, înțelegerea profundă merge mai departe decât reflecția, fiind rodul și rezultatul ei. Altfel:

﴿فَمَا لَهُوَلَاءَ الْقَوْمَ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا﴾

Ce este cu acești oameni, că aproape nu înțeleg nicio vorbă?

Coran 4:78 · fragment

Această înțelegere este însă îngrădită de dovadă și oprită de la urmarea poftei și a patimii:

﴿وَلَنْ اتَّبَعَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ

مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾

Dacă ai urma poftele lor după cunoașterea care ți-a venit, nu ai avea împotriva lui Allah nici ocrotitor și nici ajutor.

Coran 2:120 · fragment

Tu, cel care cauți cunoașterea! Împodobește-te cu cercetare și reflecție, cu înțelegere și aprofundare. Poate vei trece de la treapta celui care cunoaște regulile la aceea a celui căruia înțelegerea i-a devenit o însușire a sufletului — faqîh al-nafs, cum spun juriștii: cel care leagă regulile de temeiurile lor din Lege. Sau faqîh al-badan, după terminologia specialiștilor în hadith.⁷²

Cercetează, așadar, chestiunile care se ivesc, legând cazurile particulare de principii și acordând întreaga atenție regulilor generale și celor care ordonează o anumită materie.

Când cercetezi un caz particular, îmbină urmărirea lui amănunțită cu așezarea lui în cadrul general al Legii, al regulilor și principiilor ei constante: urmărirea foloaselor, înlăturarea vătămării și a greutății, aducerea înlesnirii, închiderea căii tertipurilor și a mijloacelor care duc la rău.

⁷² Despre expresia faqîh al-badan, vezi Ma‘ālim al-īmān, 2/336, 340, și al-Thiqāt de Ibn Hibbān, 9/242.

Fie să fii mereu călăuzit spre ceea ce este drept! Acestea îți vin în ajutor în locurile strâmte. Aprofundează, cum am spus mai înainte, textele Legii, cercetează împrejurările legiferării și cugetă la obiectivele Legii. Dacă înțelegerea ta este lipsită de acestea ori auzul tău se îndepărtează de ele, timpul tău se pierde și numele de neștiutor ți se potrivește.

Tocmai această însușire îți dă deosebirea fină și criteriul corect pentru măsura învățării și pentru puterea de a deduce. Juristul este acela căruia i se înfățișează un caz nou, pentru care nu există un text anume, și îi deduce o regulă.

Specialistul în retorică nu este cel care îți enumeră împărțirile și ramificațiile ei, ci acela a cărui privire retorică străbate, de pildă, Cartea lui Allah și scoate din înțelesurile ei ascunse diferitele chipuri ale acestei științe. Iar când scrie ori cuvântează, îi înșiră pentru tine mărgăritarele.

Tot astfel stau lucrurile în toate disciplinele.

A căuta adăpost la Allah Preaînaltul în studiu și învățare

Nu te înspăimânta dacă nu ți se deschide o anumită disciplină. Unele discipline au fost greu de pătruns chiar pentru învățați renumiți, iar unii au spus aceasta deschis, după cum se vede din biografiile lor: al-Așma'ī în prozodie, specialistul în hadith al-Rahāwī în scris, Ibn al-Šalāh în logică, gramaticianul Abū Muslim în morfologie, al-Suyūṭī în aritmetică, iar Abū 'Ubaydah, Muḥammad ibn 'Abd al-Bāqī al-Anṣārī, Abū al-Ḥasan al-Qaṭī'ī, Abū Zakariyyā Yaḥyā ibn Ziyād al-Farrā' și Abū Ḥamid al-Ghazālī — acești cinci — nu au avut deschidere în gramatică.

Tu, cel care cauți cunoașterea! Sporește-ți dorința și aleargă la Allah prin rugă, prin căutarea adăpostului la El și prin smerirea înaintea Lui.

Când explicarea unui verset din Cartea lui Allah Preaînaltul îi era greu de pătruns, șeicul Islamului Ibn Taymiyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — spunea adesea în rugă:

*„Allah, Tu, Cel care i-ai învățat pe Adam și pe Ibrăhîm, învață-mă! Tu, Cel care i-ai dat înțelegere lui Sulaymān, dă-mi înțelegere!” Și găsea astfel deschidere.*⁷³

Onestitatea în cunoaștere

Cel care caută cunoașterea trebuie să se împodobească în cea mai înaltă măsură cu onestitate: în studiu, în primirea cunoașterii, în faptă, în comunicare și în redarea ei întocmai.

*„Izbânda comunității stă în îndreptarea faptelor sale; îndreptarea faptelor sale, în corectitudinea cunoașterii sale; iar corectitudinea cunoașterii sale, în onestitatea oamenilor ei în ceea ce relatează ori descriu. Cine vorbește despre cunoaștere fără onestitate i-a făcut acesteia o rană și a pus o piatră de poticnire în calea izbânzii comunității.”*⁷⁴

Nicio grupare care se atribuie unei discipline nu este lipsită de oameni care nu caută cunoașterea pentru a se împodobi cu cea mai înaltă virtute ori pentru a le fi de folos oamenilor prin înțelepciunea cunoscută. În sufletele unor asemenea oameni, onestitatea nu se așază temeinic: nu se sfiesc să relateze ceea ce nu au auzit ori să descrie ceea ce nu au cunoscut. Tocmai aceasta i-a îndemnat pe marii cunoscători să-i cerceteze critic pe oameni și să-l deosebească pe cel care exagerează în vorbire de cel care își măsoară spusele după ceea ce știe. Astfel, cei care caută cunoașterea au ajuns să vadă limpede prețul celor citite: să știe dacă sunt cu siguranță adevărate ori false, dacă una dintre cele două posibilități precumpănește asupra celeilalte ori dacă sunt la fel de probabile.”

Adevărul în vorbire

Adevărul în vorbire este semnul demnității, al nobleței sufletului, al curăției launtrice, al aspirației înalte și al judecății cumpănite. El este solul bunei înțelegeri cu oamenii, al fericirii comunității și al păstrării religiei. De aceea, este o obligație pentru fiecare în

⁷³ Fatāwā Ibn Taymiyyah, 4/38.

⁷⁴ Rasā'il al-işlāh, 1/13.

parte. Ce pierdere pentru cel care îl neglijează! Acesta se vatămă pe sine și își vatămă cunoașterea.⁷⁵

Al-Awzā'ī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — a spus:

„Învață adevărul în vorbire înainte de a învăța cunoașterea.”

Wakī' — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — a spus:

„În această îndeletnicire nu se înalță decât omul adevărului.”⁷⁶

Învață, așadar — Allah să aibă milă de tine —, adevărul în vorbire înainte de a învăța cunoașterea. Adevărul este rostirea cuvintelor în acord cu realitatea și cu propria convingere. El are o singură cale. Potrivnicul său, minciuna, are feluri, culori, căi și văi, cuprinse în trei categorii:⁷⁷

Minciuna lingușitorului: ceea ce contrazice atât realitatea, cât și convingerea sa. De pildă, cel care îl lingușește pe un om pe care îl știe păcătos ori inovator și îl descrie ca fiind drept.

Minciuna ipocritului: ceea ce îi contrazice convingerea, dar se potrivește cu realitatea, precum ipocritul care rostește ceea ce spun oamenii Sunnei și ai călăuzirii.

Minciuna celui lipsit de pricepere: ceea ce contrazice realitatea, dar corespunde convingerii sale, precum cel care crede în dreptatea unui sufit inovator și îl descrie ca apropiat al lui Allah. Ține-te de calea dreaptă: adevărul în vorbire. Nu-ți mișca limba, nu-ți strânge buzele și nu-ți deschide gura pentru a rosti decât cuvinte care exprimă ceea ce simți cu adevărat înăuntru, precum dragostea și ura, ori ceea ce percepi în afară prin cele cinci simțuri: auzul, văzul, mirosul, gustul și pipăitul.

Omul adevărului nu spune „*Te-am iubit*” când urăște și nici „*Am auzit*” când nu a auzit; și tot astfel.

Păzește-te să nu dai loc bănuielilor în jurul tău și să nu-ți slăbească hotărârea de a spune adevărul, ajungând astfel înscris între mincinoși.

⁷⁵ Fatāwā Shaykh al-Islām, 20/74–85.

⁷⁶ Al-Jāmi' de al-Khaṭīb al-Baghdādī, 1/304; 2/7.

⁷⁷ Rasā'il al-iṣlāḥ, 1/95–105; un loc important.

Calea de a te feri de aceasta, dacă sufletul te îndeamnă la cuvinte neadevărate, este să-l supui amintindu-i treapta și cinstea adevărului, josnicia și prăpastia minciunii și faptul că minciinosul este curând dat în vileag.

Cere ajutorul lui Allah și nu te lăsa cuprins de neputință.

Nu-ți deschide calea vorbelor cu două înțelesuri în afara împrejurărilor îngăduite de Lege.

Tu, cel care cauți cunoașterea! Ferește-te să aluneci de la adevăr la vorbe cu două înțelesuri, apoi la minciună. Cea mai rea țintă a acestei alunecări este minciuna în cunoaștere, pricinuită de boala întrecerii cu cei de-o seamă și de dorința ca renumele să zboare până departe.

Cine râvnește la un renume mai presus de treapta sa să știe că stau la pândă oameni cu priviri pătrunzătoare și pene critice: ei cântăresc renumele după urmele lăsate. Atunci ieși la iveală prin trei urmări:

- Pierderea încrederii din inimile oamenilor.
- Risipa cunoașterii tale și micșorarea primirii ei.
- Să nu mai fii crezut nici când spui adevărul.

Cel care face o îndeletnicire din vorbe împodobite este fratele vrăjitorului, iar vrăjitorul nu izbândește oriunde s-ar duce.⁷⁸ Allah știe mai bine.

Scutul celui care caută cunoașterea

Scutul învățatului este „*Nu știi*”. Îl dezgolește refuzul îngâmfat de a rosti aceste cuvinte și răspunsul: „*Se spune...*”

De aceea, jumătate din cunoaștere este „*Nu știi*”, iar jumătate din neștiință este „*Se spune*” și „*Cred că*”.⁷⁹

Păstrarea capitalului tău: orele vieții.

Timpu, timpul pentru învățare! Fii legat de muncă, nu de trândăvie și de desfătare; stai lipit de locul lucrului, nu de petrecere și de taifas. Păstrează-ți timpul prin seriozitate, strădanie, statornicie în studiu, ședere alături de profesori și

⁷⁸ Rasā'il al-iṣlāḥ, 1/95–105.

⁷⁹ Al-Ta'ālum, p. 36.

îndeletnicire cu cunoașterea: citind, predând, cercetând, cugetând, memorând și căutând. Mai ales în floarea tinereții, la începutul vieții, când se pregătește ceea ce va urma, folosește această ocazie de preț pentru a ajunge la treptele înalte ale cunoașterii. Acesta este *„timpul adunării inimii și al străngerii gândului”*, căci sunt puține îndeletniciri și lucruri care te abat prin îndatoririle vieții și ale conducerii, iar povara familiei este încă ușoară.

Cum să mai caute omul cu familie lanțurile înalte de transmitere?

Spre ele aleargă cel singur, neîmpovărat.

Ferește-te să faci din amânare stăpâna sufletului tău. Nu-ți spune mereu: după ce termin cutare lucru, după ce ies la pensie din această slujbă... Grăbește-te, mai înainte de a ți se potrivi vorbele lui Abū al-Ṭaḥḥān al-Qaynī:

Încovoierile vremii m-au încovoiat până când

Par că mă furișez spre vânat.

Cu pasul scurt: cel care mă vede, deși nu sunt legat,

Mă socotește prins în fiare.

Usāmah ibn Munqidh a spus:

La optzeci de ani, slăbiciunea mi-a pustiit trupul;

Mă întristează picioarele slabe și mâna care tremură.

Când scriu, scrisul meu este tulburat,

Asemenea celui cu mâinile tremurânde, care se cutremură.

Miră-te de mâna mea, neputincioasă să țină un condei,

După ce purtase sulițele în pieptul leului!

Spune-i, așadar, celui care își dorește o viață lungă:

Acestea sunt urmările vieții și ale vremii îndelungate.

Dacă te grăbești la lucru, aceasta mărturisește că porți în tine aspirația înaltă în cunoaștere.

Odihnirea sufletului

Ia-ți din timp câteva ceasuri în care să-ți odihnești sufletul în grădinile cunoașterii, prin cărți de conversații și cultură generală. Inimile au nevoie să fie înviorate din când în când.

Se relatează de la emirul credincioșilor, ‘Alī ibn Abī Ṭālib — Allah să fie mulțumit de el —, că a spus: „Odihniți aceste inimi și

căutați pentru ele lucruri alese ale înțelepciunii: ele obosesc precum obosesc trupurile.”⁸⁰

Șeicul Islamului Ibn Taymiyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — spune despre înțelepciunea de a nu îngădui rugăciunea voluntară la orice oră:⁸¹

„În oprirea ei la anumite ore se află și alte foloase: odihnirea uneori a sufletelor de povara adorării, așa cum se odihnesc prin somn și prin altele. De aceea, Mu‘ādh a spus: «Eu nădăjduiesc răsplata pentru somnul meu așa cum o nădăjduiesc pentru statul meu la rugăciune...»”

El a mai spus:⁸² „S-a spus chiar că între înțelepciunile opririi rugăciunii voluntare fără un motiv anume la anumite ore se află odihnirea sufletelor în timpul opririi, ca să prindă putere pentru rugăciune: ele se deschid către ceea ce le fusese oprit și capătă râvnă pentru rugăciune după odihnă. Allah știe mai bine.”

De aceea, zilele săptămânale de odihnă pentru elevi sunt răspândite de multă vreme. Cel mai adesea, erau vinerea și după-amiaza de joi, iar la unii marțea sau luna; de Sărbătoarea încheierii postului și de Sărbătoarea jertfei erau între una și trei zile, și tot astfel...

Găsim aceasta în cărțile despre buna-cuviință a predării și în biografii: de pildă, Ādāb al-mu‘allimīn de Saḥnūn, p. 104; al-Risālah al-mufaṣṣalah de al-Qābisī, pp. 135–137; al-Shaqā’iq al-nu‘māniyyah, p. 20, citată și în Abjad al-‘ulūm, 1/195–196; cartea A-laysa al-ṣubḥ bi-qarīb de al-Ṭāhir ibn ‘Āshūr; Fatāwā Rashīd Riḍā, 1212; Mu‘jam al-buldān, 3/102; și Fatāwā Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah, 25/318–320, 329.

Lectura pentru corectare și precizie

Ai grijă să citești cu un profesor priceput, pentru corectare și precizie, ca să fii ferit de denaturare, de confundarea literelor, de greșeli și de scăpări.

80 Jāmi‘ bayān al-‘ilm wa-faḍlih.

81 Majmū‘ al-fatāwā, 23/187.

82 Majmū‘ al-fatāwā, 23/217.

Dacă cercetezi biografiile învățaților, mai ales pe ale marilor memoratori de hadith, vei găsi destui care au parcurs lucrări ample în câteva ședințe ori zile, citindu-le pentru verificare cu un profesor priceput.

Ḥāfiẓul Ibn Ḥajar — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — a citit Șaḥīḥ al-Bukhārī în zece ședințe de câte zece ore, iar Șaḥīḥ Muslim în patru ședințe, în aproximativ două zile și ceva, de dimineața devreme până la prânz. A încheiat în ziua de ‘Arafah, care a fost vinerea, în anul 813 H. A citit Sunan Ibn Mājah în patru ședințe, iar al-Mu‘jam al-ṣaghīr de al-Ṭabarānī într-o singură ședință, între rugăciunile de la prânz și de după-amiază.

Profesorul său, al-Firūzābādī, a citit la Damasc Șaḥīḥ Muslim cu profesorul său Ibn Jahbal, pentru verificare atentă, în trei zile.

Al-Khaṭīb al-Baghḍādī, al-Mu‘taman al-Sāji, Ibn al-Abbār și alții au în această privință întâmplări uimitoare și neobișnuite, a căror înșiruire ar fi lungă. Vezi al-Siyar de al-Dhahabī, 18/277, 279; 19/310; 21/253; Ṭabaqāt al-Shāfi‘iyyah de al-Subkī, 4/30; al-Jawāhir wa-l-durar de al-Sakhāwī, 1/103–105; Faṭḥ al-mughhīth, 2/46; Shadharāt al-dhahab, 8/121, 206; Khulāṣat al-athar, 1/72–73; Fihris al-fahāris de al-Kattānī; și Tāj al-‘arūs, 1/45–46.

Nu uita, așadar, să ai și tu partea ta din aceasta.

Parcurerea integrală a lucrărilor ample

Parcurerea integrală a lucrărilor ample este între cele mai importante îndeletniciri: înmulțește cunoștințele, lărgeste înțelegerea, scoate la iveală învățămintele și lucrurile rare ascunse în ele, îți dă experiență în găsirea cercetărilor și a chestiunilor și te face să cunoști metodele și terminologia autorilor în scrierile lor.

Când se opreau, înaintașii scriau „*ajuns aici*”, ca să nu le scape nimic la reluare, mai ales dacă trecea mult timp.

Felul potrivit de a întreba

Păstrează buna-cuviință a discuției: întreabă frumos, ascultă, apoi înțelege corect răspunsul. Când ai primit răspunsul, ferește-te să spui: „*Dar șteicul cutare mi-a spus așa*” ori „*a spus așa*”. Aceasta

este o lipsă de bună-cuviință și îi pune pe învățați unii împotriva altora. Păzește-te de ea.

Dacă trebuie neapărat să aduci vorba despre aceasta, formulează limpede întrebarea și spune: „*Ce părere aveți despre fatwa care spune cutare?*”, fără să numești pe cineva.

Ibn al-Qayyim — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — a spus:⁸³

„*S-a spus: când șezi lângă un învățat, întreabă pentru a înțelege, nu pentru a-l pune în încurcătură.*”

El a mai spus:

„*Cunoașterea are șase trepte:*

1. a întreba frumos.
2. a tăcea și a asculta bine.
3. a înțelege bine.
4. memorarea.
5. predarea.
6. punerea în practică și respectarea limitelor sale.”

Apoi a început să le lămurească într-o cercetare importantă.

Dezbaterea fără ceartă

Ferește-te de ceartă: ea este o nenorocire. Dezbaterea pentru adevăr este însă un dar, căci dezbaterea dreaptă face să se arate adevărul deasupra falsului și părerea mai puternică deasupra celei mai slabe. Ea se întemeiază pe sfătuire sinceră, blândețe și răspândirea cunoașterii. Cearta în discuții și dezbateri înseamnă căutarea de pretexte, fățarnicie, gălăgie, trufie, dorință de a-l birui pe celălalt, dispute, îngâmfare, dușmănie și întrecere cu nesăbuiții. Păzește-te de ea și de cel care o practică, pentru a fi ferit de păcate și de încălcarea celor oprite. Îndepărtează-te și vei fi în siguranță, înlăturând păcatul și paguba.⁸⁴

Discutarea și repetarea cunoașterii

Bucură-te, împreună cu oameni cu judecată pătrunzătoare, de repetare și de schimbul de întrebări. În unele împrejurări, acestea

⁸³ Miftāḥ dār al-sa‘ādah, p. 184.

⁸⁴ Vezi Fatāwā Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah, 24/172–174.

întrec lectura: ascut mintea și întăresc memoria. Păstrează dreptatea și delicatețea și îndepărtează-te de nedreptate, de tulburare și de afirmațiile pripite.

Fii însă cu băgare de seamă: acestea dezvăluie lipsurile celui care nu este sincer.

Dacă discuția este cu un om slab în cunoaștere și lent la minte, ea devine o boală și un prilej de înstrăinare. Cât despre repetarea de unul singur, întorcând pe toate fețele chestiunile cunoașterii, de aceasta nu se cuvine să te desparți.

S-a spus: viața cunoașterii este repetarea și discutarea ei.

Cel care caută cunoașterea trăiește între Carte, Sunna și științele lor

Ele sunt pentru el asemenea celor două aripi ale unei păsări. Ferește-te să ai aripa frântă.

Dobândirea tuturor instrumentelor unei discipline

Nu vei fi un căutător al cunoașterii care stăpânește temeinic disciplinele — până când cămila nu va trece prin urechile acului — dacă nu dobândești toate instrumentele acelei discipline: în jurisprudență, atât jurisprudența, cât și principiile ei; în hadith, atât știința transmiterii, cât și cea a înțelegerii... și tot astfel. Altfel, nu te osteni.

Allah Preaînaltul spune:

﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾

Cei cărora le-am dat Cartea o citesc așa cum se cuvine să fie citită.

Coran 2:121 · fragment

Din aceasta se înțelege că elevul nu părăsește o disciplină până nu o stăpânește temeinic.⁸⁵

85 Sharḥ al-Iḥyā', 1/334.

6 Împodobirea cu practica

Semne ale cunoașterii folositoare

Întreabă-te câtă parte ai din semnele cunoașterii folositoare.

Acestea sunt:

- Punerea ei în practică.
- Neplăcerea față de laudele și recomandările primite și față de înălțarea cu trufie deasupra oamenilor.
- Smerenia ta să crească pe măsură ce crește cunoașterea.
- Fuga de iubirea conducerii, a faimei și a celor lumești.
- Părăsirea pretenției de a fi învățat.
- Să nu te socotești pe tine fără greșală și să gândești bine despre oameni, ferindu-te să-i vorbești de rău.

Când pomenea moravurile înaintașilor, ‘Abd Allāh ibn al-Mubārak recita:

Nu ne pomeni alături de ei:

Cel care merge sănătos nu este asemenea celui neputincios.

Zakatul cunoașterii

Dă zakatul cunoașterii: rostește adevărul deschis, poruncește binele și oprește răul, cântărind foloasele și vătămarile.

Răspândește cunoașterea, iubește să fii de folos, pune-ți prestigiul în slujba altora și mijlocește cu bine pentru musulmani în nevoile drepte și în faptele bune.

Abū Hurayrah — Allah să fie mulțumit de el — a relatat că Profetul ﷺ a spus:

إذا مات الإنسان انقطع عمله، إلا من ثلاث: صدقة
جارية، أو علم ينتفع به، أو ولد صالح يدعو له

Când omul moare, fapta lui încetează, în afară de trei: o milostenie care continuă, o cunoaștere din care se trage folos sau un copil drept care se roagă pentru el.

Relatat de Muslim și de alții.

Unii învățați au spus:⁸⁶ aceste trei lucruri nu se întâlnesc împreună decât la învățatul care își dăruiește cunoașterea. Dăruirea ei este o milostenie folositoare, iar cel care o primește este un fiu al învățatului prin învățarea de la el.

Ține la această podoabă: ea este rodul de căpetenie al cunoașterii tale.

Din noblețea cunoașterii face parte că sporește când este dăruită mult și se împuținează când este ținută cu zgârcenie. Ascunderea este boala ei.

Să nu te abată de la datoria de a transmite și de a comunica pretenția că vremurile sunt stricate, că păcătoșii au ajuns să domine și că sfatul folosește puțin. Dacă faci aceasta, să știi că păcătoșii ar plăti aur curat pentru o asemenea faptă, ca să poată părăsi virtutea și înălța steagul viciului.

Demnitatea învățaților

Împodobește-te cu demnitatea învățaților: păstrează și cinstește cunoașterea, apără-i demnitatea și onoarea. Pe măsura a ceea ce dăruiești pentru aceasta este câștigul din ea și din punerea ei în practică; pe măsura a ceea ce nesocotești este pierderea. Nu este putere și nici tărie decât prin Allah, Cel Atotputernic, Cel Înțelept.

86 Tadhkirat al-sāmi‘ wa-l-mutakallim.

Ferește-te, așadar, să te folosească cei mari ca pe o năframă ori să te încalece nesăbuiții, făcându-te să cedezi într-o fatwa, într-o judecată, într-o cercetare ori într-un cuvânt...

Nu duce cunoașterea în căutarea oamenilor acestei lumi, nu sta cu ea la pragurile lor și nu o oferi celui nevrednic de ea, oricât de înaltă i-ar fi poziția.

Bucură-ți ochii și judecata citind biografiile și viețile imamilor de odinioară: vei vedea cum s-au dăruit pe sine pentru această ocrotire. Citește mai ales lucrările care adună exemple despre aceasta, precum *Min akhlāq al-‘ulamā’* de Muḥammad Sulaymān — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —⁸⁷ și cartea *al-Islām bayna al-‘ulamā’ wa-l-ḥukkām* de ‘Abd al-‘Azīz al-Badrī — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — și *Manāḥij al-‘ulamā’* fi al-amr bi-l-ma’rūf wa-l-nahy ‘an al-munkar de Fārūq al-Sāmarrā’i.⁸⁸

Nădăjduiesc să vezi de multe ori mai mult decât au pomenit ei în cartea ‘*Izzat al-‘ulamā’*. Allah să înlesnească încheierea și tipărirea ei!

Învățații îi puneau pe elevi să memoreze poemul lui ‘Alī ibn ‘Abd al-‘Azīz al-Jurjānī, decedat în anul 392 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —, așa cum îl găsim la mai mulți dintre biografii săi. El începe astfel:

Îmi spun: „*Ești retras.*” Dar ei au văzut numai

Un om care a dat înapoi din fața înjosirii.

Îi văd pe oameni: pe cel care se apropie de ei îl socotesc mic,

Iar pe cel cinstit de propria demnitate îl cinstesc.

Dacă oamenii cunoașterii ar păstra-o, i-ar păstra și ea;

Dacă ar cinsti-o în suflete, ar fi și ea cinstită.

Păstrarea demnității cunoașterii

Dacă ai ajuns într-o funcție, amintește-ți că legătura care te-a dus la ea este căutarea cunoașterii. Prin harul lui Allah, apoi datorită cunoașterii tale, ai ajuns la răspunderea pe care o ai în predare, în darea de fatwa, în judecată... Dă-i, așadar, cunoașterii preț!

87 Tipărită de mai multe ori.

88 Tipărită la Jeddah în anul 1407 H, la Dār al-Wafā’ din Jeddah.

cuvinit și partea ei de punere în practică și de așezare la locul potrivit.

Ferește-te de calea celor care nu-I arată lui Allah respectul cuvenit și care fac din păstrarea funcției temelia purtării lor: își opresc limbile de la rostirea adevărului, iar iubirea funcției îi poartă spre a le face pe plac altora.

Păstrează-ți — Allah să aibă milă de tine — prețul, păzindu-ți religia, cunoașterea și onoarea, cu înțelepciune, pricepere și bună chibzuință.

احفظ الله يحفظك

Păzește ceea ce ți-a poruncit Allah și El te va păzi.

احفظ الله في الرخاء يحفظك في الشدة

Păzește ceea ce ți-a poruncit Allah în vremuri de bunăstare și El te va păzi în vremuri grele.

Dacă ajungi lipsit de colierul funcției urmând această cale, fie și după o vreme, nu este nimic rău: este o îndepărtare vrednică de laudă, nu una de ocară și de lipsă.

Este uimitor că unii dintre cei lipsiți de o mare parte a sprijinului spre bine nu ajung la statornicie, caință și întoarcere la Allah decât după pensionare. Chiar dacă pocăința lor este legitimă, religiozitatea lor ajunge asemenea celei a bătrânelor, al cărei folos nu trece la alții. Dar în vremea funcției, când era nevoie ca folosul lor să ajungă și la alții, îi găseai între cei mai nelegiuți și mai vătămători ori cu inima rece și limba mută în fața adevărului.

Căutam la Allah ocrotire de lipsirea de ajutor.

Tact, fără compromis în religie

Compromisul în religie este un nărav josnic; tactul nu este așa. Nu le confunda însă, ca să nu te ducă fățarnicia împăciuitoare în

țarul ipocriziei pe față. Compromisul este cel care îți atinge religia.⁸⁹

Dragostea pentru cărți

Noblețea cunoașterii este cunoscută: folosul ei este larg, iar nevoia de ea este mare, asemenea nevoii trupului de respirație. Lipsa se arată pe măsura lipsei ei, iar plăcerea și bucuria se dobândesc pe măsura dobândirii ei.⁹⁰

De aceea, cei care învață au o dragoste puternică pentru studiu și pentru adunarea cărților, alese cu grijă. Istorisirile lor despre aceasta sunt lungi; am însemnări despre ele în Khabar al-kitāb. Allah să înlesnească încheierea și tipărirea ei!

Adună, așadar, cărțile de bază și să știi că niciuna nu o înlocuiește pe alta. Nu-ți înghesui biblioteca și nu-ți tulbura gândirea cu cărți fără miez, mai ales cu cele ale inovatorilor: ele sunt o otravă puternică.

Temelia bibliotecii tale

Caută cărțile alcătuite pe calea aducerii de dovezi, a înțelegerii temeiurilor regulilor și a pătrunderii înțelesurilor ascunse ale chestiunilor. Între cele mai de seamă sunt cărțile celor doi șeici: șeicul Islamului Ibn Taymiyyah și elevul său Ibn Qayyim al-Jawziyyah — Allah Preaînaltul să aibă milă de ei.

Pe aceeași cale, dintre cei de dinainte și cei de după ei, sunt cărțile următorilor:

- Hāfiẓul Ibn ‘Abd al-Barr, decedat în anul 463 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el. Cea mai însemnată carte a sa este al-Tamhīd.
- Hāfiẓul Ibn Qudāmah, decedat în anul 620 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el. Cartea sa de competenție este al-Mughnī.
- Hāfiẓul al-Dhahabī, decedat în anul 748 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.

89 Vezi al-Ghurabā’ de al-Ājurri, pp. 79–80, un loc important, și Rawḍat al-‘uqalā’ de Ibn Hibbān, p. 70.

90 Vezi Rawḍat al-muḥibbīn, pp. 68–69, un loc important, și Miftāḥ dār al-sa’ādah, p. 81. În ele se află istorisiri plăcute și întâmplări alese.

- Ḥāfiẓul Ibn Kathīr, decedat în anul 774 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- Ḥāfiẓul Ibn Rajab, decedat în anul 795 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- Ḥāfiẓul Ibn Ḥajar, decedat în anul 852 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- Ḥāfiẓul al-Shawkānī, decedat în anul 1250 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- Imamul Muḥammad ibn ‘Abd al-Wahhāb, decedat în anul 1206 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- Cărțile învățaților chemării la Islam; între cele mai cuprinzătoare se află al-Durar al-saniyyah.
- Marele învățat al-Şan‘ānī, decedat în anul 1182 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —, mai ales cartea sa folositoare Subul al-salām.
- Marele învățat Şiddiq Ḥasan Khān al-Qannawjī, decedat în anul 1307 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el.
- Marele învățat Muḥammad al-Amīn al-Shinqīṭī, decedat în anul 1393 H — Allah Preaînaltul să aibă milă de el —, mai ales cartea sa Aḍwā’ al-bayān.

Felul de a lucra cu o carte

Nu căuta să tragi folos dintr-o carte înainte de a cunoaște terminologia autorului ei. Adesea, introducerea o lămurește, așa că începe lectura cărții cu introducerea.

Tot de aici face parte următorul lucru:

Când dobândești o carte, nu o pune în bibliotecă înainte de a o fi parcurs integral ori de a-i fi citit introducerea, cuprinsul și câteva pasaje. Dacă o așezi direct între cărțile disciplinei sale, se poate să treacă timpul și să se ducă viața fără să o cercetezi. Aceasta este încercată. Allah este Cel care dă izbândă.

Scrisul lipsit de ambiguitate

Când scrii, fă scrisul limpede, înlăturându-i neclaritatea prin câteva lucruri:

1. Scrisul citeț.

2. Scrierea potrivit regulilor ortografice. Există multe lucrări despre aceasta, între cele mai importante fiind:
 - Kitāb al-implā' de Ḥusayn Wālī.⁹¹
 - Qawā'id al-implā' de 'Abd al-Salām Muḥammad Hārūn.⁹²
 - Al-Mufrad al-‘alam de al-Hāshimī. Allah Preaînaltul să aibă milă de ei!⁹³
3. Punerea punctelor la literele care le cer și lăsarea fără puncte a celor care nu le au.⁹⁴
4. Vocalizarea acolo unde citirea ar fi neclară.
5. Folosirea semnelor de punctuație, în afara versetelor și a hadithurilor.⁹⁵

91 Tipărită, apoi reprodusă în facsimil în anul 1405 H, la Beirut, Dār al-Qalam.

92 Tipărită la al-Khānjī, în Egipt, în anul 1399 H, ediția a patra.

93 Ediția a douăzeci și doua, al-Maktabah al-Bukhāriyyah al-Kubrā, Egipt.

94 Fiindcă lipsa acestora duce la confuzie.

95 Al-Tarqīm wa-‘alāmātuh de Aḥmad Zakī Pāshā, tipărită în anul 1330 H.

Lucruri de care trebuie să te păzești

Visarea cu ochii deschiși

Ferește-te de visarea cu ochii deschiși. Din ea face parte să pretinzi că știi ceea ce nu știi ori că stăpânești ceea ce nu stăpânești. Dacă faci aceasta, ridici o perdea groasă între tine și cunoaștere.

Ferește-te să fii un „om al primei șchioape”.⁹⁶

S-a spus: cunoașterea are trei șchioape. Cine intră în prima se trufește; cine intră în a doua devine smerit; cine intră în a treia își dă seama că nu știe.

A te pune în frunte înainte de a fi pregătit

Ferește-te să te pui în frunte înainte de a fi pregătit: aceasta este o boală în cunoaștere și în faptă.

S-a spus: cine se pune în frunte înainte de vreme se pune în calea înjosirii sale.

Fălirea prin cunoaștere

Ferește-te de distracția celor lipsiți de cunoaștere: unul cercetează o chestiune ori două, apoi, când se află într-o adunare în care este cineva de seamă, deschide discuția despre ele ca să-și arate cunoașterea! Câte lucruri urâte se află aici! Cel mai mic este să-și dea seama că oamenii îi cunosc adevărata stare.

Am lămurit aceasta și alte lucruri asemenea ei în cartea al-Ta‘alum. Laudă lui Allah, Stăpânul lumilor!

Simpla înnegrire a hârtiei

După cum trebuie să te păzești de scrierea care nu aduce nimic

96 Tadhkirat al-sāmi‘ wa-l-mutakallim, p. 65.

nou în cele opt scopuri ale alcătuirii cărților⁹⁷ și care nu ajunge decât la „înnegrirea hârtiei”, păzește-te să te apuci de scris înainte de a avea toate instrumentele, deplina pregătire și maturizarea sub îndrumarea profesorilor tăi. Altfel, îți înscrii o rușine și dai la iveală o ocară.

În schimb, alcătuirea unor lucrări folositoare de către cel cu pregătire dovedită, care și-a dobândit instrumentele, și-a înmulțit cunoștințele și a exersat prin cercetare, revizuire, lectură, parcurgerea integrală a lucrărilor ample, memorarea celor sintetice și repetarea chestiunilor, este între cele mai bune fapte ale oamenilor nobili și virtuoși. Nu uita vorba lui al-Khaṭīb:

„Cine alcătuiește o carte își pune mintea pe un taler, înfățișând-o oamenilor.”

Atitudinea față de greșeala unui înaintaș

Dacă descoperi o scăpare a unui învățat, nu te bucura pentru a-l coborî, ci bucură-te numai pentru îndreptarea chestiunii. Omul drept aproape că poate spune cu certitudine că nu există imam fără greșeli și scăpări, mai ales dintre cei care au scris mult.

Numai un pretins învățat face gălăgie din aceasta și se bucură pentru a-l micșora, „vrând să tămăduiască o răceală și pricinuind lepră”.⁹⁸

Da, se atrage atenția asupra unei greșeli ori a unei scăpări a unui imam, cufundate în marea cunoașterii și a virtuții sale. Dar nu se ridică praful împotriva lui prin micșorare și înjosire, amăgindu-l astfel pe altul asemenea celui care face aceasta.

Înlăturarea îndoielilor

Nu-ți face inima asemenea unui burete care primește tot ce se varsă asupra lui. Ferește-te să stârnești îndoieli și să le aduci asupra ta ori a altuia: îndoielile răpesc, iar inimile sunt slabe. Cei

97 Primul care le-a pomenit a fost Ibn Ḥazm, în Nuṣaṭ al-‘arūs. Vezi succesiunea învățaților care le-au amintit în Iḏā‘at al-rāmūs, 2/288; un loc important.

98 Majma‘ al-balāghah de al-Rāghib.

care le aruncă cel mai mult sunt purtătorii lemnului de foc — inovatorii —, așa că păzește-te de ei.⁹⁹

Ferește-te de greșelile de limbă

Îndepărtează-te de greșeala în rostire și în scris. Lipsa greșelilor este demnitate, gust curat și puterea de a pătrunde frumusețile sensurilor datorită corectitudinii formelor.

De la ‘Umar — Allah să fie mulțumit de el — s-a relatat că a spus:

„Învățați limba arabă: ea sporește noblețea purtării.”¹⁰⁰

S-a relatat despre mai mulți înaintași că își loveau copiii pentru greșelile de limbă.¹⁰¹

Al-Khaṭīb a relatat, cu lanțul său de transmitere, de la al-Raḥbī, care a spus:¹⁰²

„L-am auzit pe unul dintre tovarășii noștri spunând: dacă scrie un om care face greșeli de limbă, iar după el copiază un altul care face greșeli, hadithul ajunge în persană!”¹⁰³

Al-Mubarrad a recitat:¹⁰⁴

Gramatica dezleagă limba celui care se poticnește, iar pe om îl cînstești când nu greșește în vorbire.

Dacă dintre științe o dorești pe cea mai nobilă, Cea mai nobilă dintre ele este aceea care îndreaptă limbile.¹⁰⁵

De aceea, nu da greutate vorbeii lui al-Qāsim ibn Mukhaymirah — Allah Preaînaltul să aibă milă de el:

„Învățarea gramaticii începe cu preocupare și se încheie cu nedreptate.”

99 Miftāḥ dār al-sa‘ādah, p. 153.

100 Al-Jāmi‘ de al-Khaṭīb, 2/25.

101 Al-Jāmi‘, 2/28, 29.

102 Al-Jāmi‘, 2/28.

103 Al-Jāmi‘, 2/28.

104 Al-Jāmi‘, 2/28.

105 Unii învățați au observat, cu privire la versurile recitate de al-Mubarrad, că cea mai nobilă știință este cunoașterea unicității lui Allah. Aici însă noblețea este raportată la disciplinele instrumentale. Allah știe mai bine.

Nici vorbeii lui Bishr al-Ḥāfi — Allah Preaînaltul să aibă milă de el:

*„Când i s-a spus «Învăță gramatică!», a răspuns: «Fă-o!»
Celălalt a spus: «Spune: Zayd l-a lovit pe ‘Amr.» Bishr a
întrebat: «Fratele meu, de ce l-a lovit?» A răspuns: «Abū Naṣr,
nu l-a lovit; acesta este doar un exemplu alcătuit.» Bishr a
spus: «Aceasta începe cu o minciună. Nu am nevoie de ea.»”*

Amândouă sunt relatate de al-Khaṭīb în Iqtiḍā’ al-‘ilm al-‘amal.

Ideea scoasă înainte de vreme

Ferește-te de avortarea gândirii: scoaterea unei idei la lumină înainte de a se coace.

Noile isrā’iliyyāt

Ferește-te de noile isrā’iliyyāt din suflările orientaliștilor, evrei și creștini: ele rănesc mai mult și sunt mai primejdioase decât vechile isrā’iliyyāt. Situația celor vechi a fost lămurită prin arătarea de către Profet ﷺ a atitudinii față de ele și prin explicațiile răspândite de învățați. Cele noi se strecoară însă în gândirea islamică în urma revoluției civilizaționale, a legăturii dintre părțile lumii și a stăvilirii înaintării islamice. Ele sunt rău curat și o nenorocire care curge neîncetat. Unii musulmani au fost cuprinși, față de ele, de ațipire, iar alții le-au arătat supunere. Ferește-te să cazi în ele. Allah să-i ferească pe musulmani de răul lor!¹⁰⁶

Ferește-te de disputa bizantină

Adică disputa stearpă ori mărunță. Bizantinii discutau despre sexul îngerilor când dușmanul se afla la porțile cetății lor, până când i-a luat prin surprindere.¹⁰⁷

Tot astfel, disputa mărunță abate de la cale.

¹⁰⁶ Maqāṣid al-sharī‘ah al-Islāmiyyah wa-makārimuhā de ‘Allāl al-Fāsi, pagina «ب».

¹⁰⁷ Mu‘jam al-tarākīb, p. 280.

Îndrumarea înaintașilor este să te abții de la prea multe certuri și dispute: lărgirea lor vine din puțină grijă de a te feri de cele îndoielnice. Al-Ḥasan a spus, auzind niște oameni care se certau:

„Aceștia s-au saturat de adorare, vorbele li s-au părut ușoare și grija lor de a se păzi de cele îndoielnice s-a împuținat; de aceea au început să vorbească.”

Relatat de Aḥmad în al-Zuhd și de Abū Nu‘aym în al-Ḥilyah.¹⁰⁸

Fără sectarism și fără partizanat pe care să se întemeieze loialitatea și decizia

Oamenii Islamului nu au alt semn decât Islamul și pacea

Tu, cel care cauți cunoașterea! Allah să te binecuvânteze pe tine și cunoașterea ta! Caută cunoașterea, caută fapta și cheamă la Allah Preaînaltul pe calea înaintașilor.¹⁰⁹

Nu fi mereu ieșind și intrând în grupări, trecând de la larg la tipare înguste. Întregul Islam este calea și metoda ta, iar toți musulmanii sunt comunitatea. Mâna lui Allah este cu comunitatea: nu există sectarism și partizanat în Islam.

Cer pentru tine ocrotirea lui Allah de destrămare, ca să nu ajungi pradă între grupări, secte, doctrine false și partide extremiste, întemeindu-ți pe ele stăpânirea loialității și a deciziei.

Fii un căutător al cunoașterii pe calea dreaptă: urmează relatările și practicile Sunnei, cheamă la Allah cu înțelegere limpede și recunoaște oamenilor virtuoși virtutea și înțaietatea lor.

Partizanatul, cu căile și tiparele lui nou-născute, necunoscute înaintașilor, este între cele mai mari piedici în calea cunoașterii și pricini de despărțire de comunitate. De câte ori nu a slăbit el legătura unirii islamice și de câte ori nu i-au acoperit, din pricina

108 L-a pomenit și ḥāfiẓul Ibn Rajab în Faḍl ‘ilm al-salaf ‘alā al-khalaf.

109 Vezi Fatāwā Shaykh al-Islām Ibn Taymiyyah, 3/341–344, 415–416, 419, un loc important; 4/46–154, de asemenea important; 11/512, 514, 515; 3/342, 416–421, cuprinsul lor; 36/179–180; 37/28.

lui, nenorocirile pe musulmani!¹¹⁰

Păzește-te — Allah să aibă milă de tine — de partidele și sectele ale căror năluciri s-au răspândit și din care a răsărit răul. Ele sunt asemenea jgheaburilor: adună apa turbure și o risipesc fără folos. Sunt exceptați cei de care Domnul tău a avut milă și care au rămas pe ceea ce urmau Profetul ﷺ și companiile săi — Allah să fie mulțumit de ei.

Ibn al-Qayyim — Allah Preaînaltul să aibă milă de el — spune despre semnele oamenilor adevăratei slujiri:¹¹¹

„Al doilea semn este cuvântul său: «Nu s-au atribuit unui nume.» Adică nu au devenit cunoscuți între oameni prin unul dintre numele care au ajuns semne ale adepților căii.

Nici nu s-au mărginit la o singură faptă, al cărei nume să li se aplice și prin care să fie cunoscuți, în afara celorlalte fapte: aceasta este o boală în slujire, o slujire îngrădită. În slujirea neîngrădită, omul nu este cunoscut printr-un nume anume dintre felurile ei: el răspunde chemării ei în toate felurile. Are o parte alături de oamenii fiecărei slujiri și participă cu ei, fără să se mărginească la o formă, la un semn, la un nume, la un veșmânt ori la o cale alcătuită prin convenție. Dacă este întrebat cine îi este șeful, spune:

110 În *Ḥukm al-intimā'*, a celui care scrie aceste rânduri, se află și alte învățăminte folositoare.

111 *Madārij al-sālikīn*, 3/172.

«Trimisul.» Despre calea sa: «Urmarea lui.» Despre mantia sa: «Veșmântul evlaviei.» Despre școala sa: «Luarea Sunnei drept judecător.» Despre scopul și ținta sa: «Ei doresc Fața Lui.» Despre locul său de retragere și despre lăcașul său:

﴿فِي بَيْوتِ أَذْنِ اللَّهِ أَنْ تَرْفَعُ وَيَذْكُرَ فِيهَا اسْمَهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا
بِالْغَدُوِّ وَالْأَصَالِ رِجَالٌ لَا تُلْهِيمُ تِجَارَةً وَلَا يَبِيعُ عَنْ ذِكْرِ
اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ﴾

În case pe care Allah a îngăduit să fie înălțate și în care să fie pomenit Numele Său; Îl slăvesc în ele, dimineța și seara, bărbați pe care nici negoțul, nici vânzarea nu îi abat de la pomenirea lui Allah, de la împlinirea rugăciunii și de la darea zakatului.

Coran 24:36–37 · fragment

Despre obârșia sa, spune:

Tatăl meu este Islamul; nu am alt tată, Când ei se fălesc cu

Qays sau Tamim.

Iar despre mâncarea și băutura sa, spune:

مالك ولها؟ معها حذاؤها وسقاؤها، ترد الماء، وترعى
الشجر، حتى تلقى ربها

Ce ai cu ea? Își are copitele și rezerva de apă; merge la apă și paște din copaci până când își întâlnește stăpânul.

Vai, ce părere de rău! Viața a trecut și s-au scurs Ceasurele ei între înjosirea neputinței și a lenei,

Iar oamenii aceia au apucat calea izbăvirii Și au mers fără grabă către ținta cea mai înaltă.

Apoi a spus: «Aceia sunt comorile lui Allah oriunde s-ar afla.»

Comorile unui rege sunt cele pe care le păstrează ascunse, le pune deoparte pentru treburile sale însemnate și nu le oferă oricui. Tot

astfel, comoara unui om este ceea ce păstrează pentru nevoile și treburile sale importante. Aceștia, fiind ascunși oamenilor prin împrejurările lor, fără să fie arătați cu degetul, fără să se deosebească printr-un semn aparte și fără să se atribuie numelui unei căi, unei școli, unui șeic ori unui veșmânt, sunt asemenea comorilor ascunse.

Aceștia sunt cei mai depărtați dintre oameni de boli: toate bolile se află sub tipare, sub legarea de ele și sub ținerea de căi convenționale și de rânduieli noi, răspândite între oameni.

Acestea i-au despărțit de Allah pe cei mai mulți oameni, fără ca ei să-și dea seama.

Este uimitor că adepții lor sunt cunoscuți drept cei care caută, năzuiesc și merg către Allah, deși ei, în afară de câte unul ici și colo, sunt despărțiți de Allah prin acele forme și îngrădiri.

Unul dintre imami a fost întrebat despre Sunna și a răspuns: ceea ce nu are alt nume decât «*Sunna*».

Adică oamenii Sunnei nu au alt nume căruia să se atribuie în afara ei.

Unii oameni se leagă de o anumită haină, de șederea într-un loc în afara căruia nu șed, de un mers în afara căruia nu merg, de un veșmânt și o înfățișare de la care nu ies, de o adorare anume în afara căreia nu-L adoră pe Allah, chiar dacă alta este mai înaltă, ori de un șeic anume la care nu adaugă pe altul, chiar dacă acela este mai aproape de Allah și de Trimisul Său.

Toți aceștia sunt acoperiți de o perdea față de dobândirea țintei celei mai înalte și abătuți de la ea. Obiceiurile, formele, rânduielile și convențiile i-au împiedicat să urmeze fără amestec; au ajuns departe de aceasta, în cel mai îndepărtat loc. Îl vezi pe unul dintre ei slujind prin exerciții de înfrânare, singurătate și golirea inimii, socotind cunoașterea o piedică în calea sa. Dacă îi sunt pomenite loialitatea și împotrivirea pentru Allah, poruncirea binelui și oprirea răului, le socotește lucruri de prisos și un rău. Când văd între ei pe cineva care le împlinește, îl scot dintre ei și îl socotesc străin lor. Aceștia sunt cei mai depărtați oameni de Allah, chiar dacă sunt cei mai arătați cu degetul.

Allah știe mai bine.”

Lucruri care desfac această podoabă

Fratele meu! Allah să ne ferească pe noi și pe voi de poticniri!
Dacă ai aflat câteva dintre podoabele și bunele purtări ale celui care caută cunoașterea și ai cunoscut unele lucruri care le desfac, să știi că între cele mai mari rupturi care destramă șiragul ei se află:

1. Dezvăluirea secretului.
2. Purtarea vorbelor de la unii oameni la alții.
3. Îngâmfarea și limba ascuțită.
4. Prea multa glumă.
5. Intrarea într-o discuție purtată între doi oameni.
6. Dușmănia ascunsă.
7. Invidia.
8. Bănuiala rea.
9. Șederea în adunarea inovatorilor.
10. Îndreptarea pașilor către cele oprite.

Păzește-te de aceste păcate și de cele asemenea lor și oprește-ți pașii de la toate cele interzise. Dacă nu faci aceasta, să știi că ești slab în religie, ușuratic, prea pus pe joacă, bârfitor și purtător de vorbe. Cum ai putea atunci să fii un căutător al cunoașterii arătat cu degetul, binecuvântat cu cunoaștere și faptă?

Allah să îndrepte pașii și să le dăruiască tuturor evlavie și un sfârșit bun, în viața de apoi și în cea dintâi.

Allah, trimite binecuvântări și pace asupra Profetului nostru Muḥammad, asupra familiei și companionilor săi!

Indexul citatelor coranice

Nu li s-a poruncit decât să-L adore pe Allah, închinându-I numai Lui religia, drepti în credință... · Coran 98:5 · fragment	1
Spune: Dacă Îl iubiți pe Allah, urmați-mă, iar Allah vă va iubi și vă va ierta păcatele. · Coran 3:31 · fragment	3
Nu urmați alte căi, căci vă vor îndepărta de calea Lui. · Coran 6:153 · fragment	4
Și un Coran pe care l-am împărțit, ca să-l citești oamenilor pe îndelete; și l-am pogorât treptat. · Coran 17:106	13
Cei care nu cred spun: «De ce nu i-a fost pogorât Coranul tot deodată?» Astfel, ca să-ți întărim... · Coran 25:32	14
Cei cărora le-am dat Cartea o citesc așa cum se cuvine să fie citită. · Coran 2:121 · fragment	14
Nu faceți chemarea Trimisului între voi asemenea chemării unora dintre voi de către ceilalți... · Coran 24:63 · fragment	22
Iar cel care este constrâns, fără să fie un călcător al limitelor... · Coran 2:173 · fragment	27
Când îi vezi pe cei care se afundă în discuții despre versetele Noastre, îndepărtează-te de ei până... · Coran 6:68 · fragment	29
Aveți în Trimisul lui Allah o pildă frumoasă. · Coran 33:21 · fragment	38
Astfel vă lămurește Allah semnele Sale, ca să pricepeți. · Coran 2:242	40
Spune: sunt deopotrivă orbul și cel care vede? Oare nu cugetați? · Coran 6:50 · fragment	40
Ce este cu acești oameni, că aproape nu înțeleg nicio vorbă? · Coran 4:78 · fragment	41
Dacă ai urma poftele lor după cunoașterea care ți-a venit, nu ai avea împotriva lui Allah nici... · Coran 2:120 · fragment	41
Cei cărora le-am dat Cartea o citesc așa cum se cuvine să fie citită. · Coran 2:121 · fragment	50
În case pe care Allah a îngăduit să fie înălțate și în care să fie pomenit Numele Său; Îl slăvesc... · Coran 24:36–37 · fragment	64

Indexul hadithurilor și al relatărilor

Faptele sunt numai după intenții...	1
simplitatea înfățișării face parte din credință	9
Trimisul lui Allah ﷺ s-a dezis de femeia care țipă la nenorocire, de cea care își rade părul și de...	30
Cel care poartă Coranul este asemenea stăpânului cămilelor legate: dacă se îngrijește de ele, le...	38
Allah să lumineze chipul omului care aude vorbele mele, le păstrează, le înțelege și le transmite...	39
Când omul moare, fapta lui încetează, în afară de trei: o milostenie care continuă, o cunoaștere...	52
Păzește ceea ce ți-a poruncit Allah și El te va păzi.	54
Păzește ceea ce ți-a poruncit Allah în vremuri de bunăstare și El te va păzi în vremuri grele.	54
Ce ai cu ea? Își are copitele și rezerva de apă; merge la apă și paște din copaci până când își...	64

Glosar

Adab أدب

Buna-cuviință a studiului și a relațiilor celui care învață.

Fiqh فقه

Înțelegerea religiei și a regulilor ei, prin cercetarea temeiurilor.

Ḥāfiẓ حافظ

Titlu al marilor cunoscători și memoratori ai hadithului.

Ikhlaṣ إخلاص

Sinceritatea intenției: adorarea și studiul îndreptate numai către Allah.

Isnād إسناد

Lanțul transmițătorilor unei relatări.

Murū'ah مروءة

Noblețea și demnitatea purtării, ferită de fapte înjositoare.

Salaf سلف

Înaintașii: companionii și cei care le-au urmat calea.

Sunna سنة

Îndrumarea și practica Trimisului lui Allah ﷺ.

Tawḥīd توحيد

Unicitatea lui Allah în adorare, în Numele și Atributele Sale.

Zuhd زهد

Desprinderea de cele lumești și ferirea de cele interzise.

Bibliografie

1. Bakr ibn ‘Abd Allāh Abū Zayd. Ḥilyat Ṭālib al-‘Ilm. În al-Majmū‘ah al-‘ilmiyyah. Dār al-‘Āṣimah, Riyadh, ediția întâi, 1416 H.
2. Al-Khaṭīb al-Baghdādī. Al-Jāmi‘ li-akhlāq al-rāwī wa-ādāb al-sāmi‘.
3. Al-Khaṭīb al-Baghdādī. Iqtidā’ al-‘ilm al-‘amal.
4. Ibn Jamā‘ah. Tadhkirat al-sāmi‘ wa-l-mutakallim.
5. Ibn ‘Abd al-Barr. Jāmi‘ bayān al-‘ilm wa-faḍlih; al-Tamhīd.
6. Ibn Taymiyyah. Majmū‘ al-fatāwā; Minhāj al-sunnah.
7. Ibn Qayyim al-Jawziyyah. Miftāḥ dār al-sa‘ādah; Madārij al-sālikin; Badā’i‘ al-fawā’id; I‘lām al-muwaqqi‘in.
8. Al-Dhahabī. Siyar a‘lām al-nubalā’.
9. Muḥammad al-Khiḍr Ḥusayn. Rasā’il al-iṣlāḥ.
10. Al-Zarnūjī. Ta‘līm al-muta‘allim ṭariq al-ta‘allum.
11. Al-Zabīdī. Sharḥ Ihṡā’ ‘ulūm al-dīn.
12. Al-Dārimī. Al-Sunan.
13. Al-Bukhārī. Ṣaḥīḥ al-Bukhārī.
14. Muslim ibn al-Ḥajjāj. Ṣaḥīḥ Muslim.

Indice

Buna-cuviință 11, 22–23, 25, 28, 47–48, 66
Cărți și bibliotecă 7, 12, 14, 18–20, 22, 46, 55–56, 59
Coran 1–4, 11, 13–16, 22, 27, 29, 38, 40–41, 50, 64
Cunoaștere 1–14, 17–20, 22–24, 26, 28, 30–31, 33–46, 49–55, 58–60, 62, 65–66
Hadith 1, 16, 18, 25–26, 28, 32, 37–39, 41–42, 48, 50
Intenție și sinceritate 1–2, 10, 18, 37
Memorare 5, 15, 17, 20, 37, 49–50, 59
Onestitate 18, 43–44
Profesor 6, 13–15, 18–25, 35, 45, 47–48
Smerenie 5, 8, 18, 51, 58
Sunna 3–4, 6, 11–12, 26–29, 38, 44, 62, 64–65
Timp și studiu 5, 12–15, 17, 25, 28, 35, 37, 42–43, 45–48, 55–56
Trufie 5–6, 9, 34, 49, 51

CUNOAȘTERE ȘI PURTARE

Învățarea începe cu formarea sufletului.

Cum se caută cunoașterea și cum se păstrează folosul ei?

Șapte capitole despre sinceritate, respectul față de profesor, alegerea tovarășilor, disciplina studiului și punerea în practică. Un îndrumar despre răbdare, smerenie și răspunderea pe care o aduce cunoașterea.

INSTITUTUL TAWHID

tawhid.ro